

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
STUDIUM HUMANITNÍ VZDĚLANOSTI

Bakalářská práce

**Diskursivní analýza mediální reprezentace
environmentálního hnutí FFF
a jeho činnosti po první studentské stávce za klima v ČR**

autorka práce: Klára Naimanová
vedoucí práce: Mgr. Magdaléna Šťovíčková Jantulová

Praha 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně, pod vedením vedoucí bakalářské práce, s použitím odborné literaturou, v práci cituji a uvádím v seznamu použité literatury. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. května 2023

.....
Klára Naimanová

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat především vedoucí mé práce Mgr. Magdaléně Šťovíčkové Jantulové. Bez její konstruktivní kritiky a psychické podpory by mé úsilí cíle ani po dvou letech rozhodně nedosáhlo.

A také Petře, bez které by má snaha na druhou stranu tak dlouho trvat nemusela, ale jenom proto, že by dost pravděpodobně skončila dřív, než by vůbec začala.

Obsah

Obsah	1
Abstrakt.....	3
1. Úvod: Pojem diskurs a jeho role ve strukturování světa.....	7
2. Teoreticko-epistemologické zakotvení	9
2.1. Společnost a krize	9
2.1.1. Ignorujeme riziko vlastního sebezničení	9
2.1.2. Kolonizace veřejné sféry	11
2.1.3. Externalizujeme a depolitizujeme klima	12
2.1.4. Odmítnout hegemonii neoliberálního kapitalismu?	13
2.1.5. Jiný svět je možný	14
2.2. Hnutí Fridays for Future	15
2.2.1. Podstata hnutí	15
2.2.2. Zrod hnutí	16
2.2.3. Vývoj hnutí	16
2.3. Média a diskurs.....	18
2.3.1. Média konstruující realitu.....	19
2.3.2. Média konstruující environmentální problémy	20
2.3.3. Možný časový nesoulad a dynamika vývoje	21
2.4. Orientace v mediálním poli	23
2.4.1. Média/médium.....	23
2.4.2. Masová média.....	24
2.4.3. Masová komerční média.....	25
2.4.4. Masová komerční zpravodajská média.....	27
3. Metodologie	29
3.1. Výzkumný problém a výzkumné otázky	29
3.2. Výzkumné postupy	29
3.3. Výběr vzorku	32
3.4. Etika výzkumu	33

4. Analýza	35
4.1. Marginalizace a delegitimizace stávkujících	36
4.1.1. Kdo jsou stávkující?	36
4.1.2. Jakým způsobem stávkovali?	38
4.1.3. Proč stávkovali?	40
4.2. Bagatelizace klimatické krize	41
4.2.1. Klima jako aktér	41
4.2.2. Zneviditelnění vědecké obce	43
4.2.3. Politická ne-reakce	44
4.3. Shrnutí analýzy	44
4.4. Závěr	48
Seznam použité literatury	50
Seznam obrázků	53
Seznam tabulek	53
Přílohy	54

Abstrakt

V této práci sleduji, jakým způsobem se podílí mediální diskurs na udržování neschopnosti společnosti začít adekvátně jednat v situaci klimatické krize. Sleduji mediální texty, které informují o činnosti hnutí Fridays for Future. Prostřednictvím kritické diskursivní analýzy sleduji identity aktérů a vztahy mezi aktéry, kteří nějakým způsobem na poli klimatických stávek působí. V analýze se zabývám texty publikovanými v prvním týdnu po první stávce v březnu roku 2019. Poukazuji na to, jakým způsobem může delegitimizace environmentálního hnutí a zneviditelňování jeho vazby na vědeckou obec v mediálním diskursu vést k bagatelizaci problému klimatické krize v očích veřejnosti, a přispívat tak k udržování statusu quo.

Klíčová slova

Fridays for Future, studentské stávky, environmentální hnutí, klimatická krize, kritická diskursivní analýza, diskurs

Abstract

In this thesis, I examine how media discourse contributes to conservation of society's inappropriate action in face of the climate crisis. I follow media texts that report on actions of the Fridays for Future movement. Through critical discourse analysis I trace the identities of actors and relationships between actors who participate in the field of climate strikes. My analysis focuses on texts published in the first week after the first climate strike in March 2019. I highlight how the delegitimization of environmental movement and the invisibility of its link to the scientific community in media discourse can lead to downplaying of the climate crisis in the public opinion and also to contributing to the maintenance of the status quo.

Keywords

Fridays for Future, student strikes, environmental movement, climate crisis, critical discourse analysis, discourse

Předmluva

Východiskem na pozadí mé práce je řetězec krizí, ve kterém se současná společnost nachází. Abych jej alespoň částečně načrtnula odkážu na koncepci rizikové společnosti od Ulricha Becka (2018). Podle této perspektivy žijeme ve společnosti, pro kterou jsou rizika jedním z primárních zdrojů hospodářského růstu. Ve společnosti, která svou prosperitu měří skrze výnosy z obchodování s rizikem. Žijeme ve společnosti, která komodifikovala i možnost vlastního sebezničení. Možná prožíváme ještě fázi, kdy se lidé dělí na ty, kteří rizika produkují, a na ty, kteří jsou jim vystaveni. Povaha klimatické krize nás však ujistňuje o tom, že tato fáze jednou skončí, a že asi skončí celkem brzy, a že taky možná už dávno skončila.

Současná rizika jsou charakteristická svou vazbou na technologické perceptivní orgány, bez nichž, prostřednictvím běžných lidských smyslů, nejsou vnímatelná. Pohybujeme se tedy na hranicích, které rizika rozdělují na ta, která uznaná jsou, a na ta, která vinou, spíše své vlastní volby než nedostatečnosti technologických nástrojů, nevnímáme (Beck, 2018, s. 35). Ocítáme se v prostoru definovaném informacemi. Společnost rizika v lepším případě, ne však úplně trefném spíše úplně míjejícím způsobem, nějak pojímá, v tom horším případě je úplně ignoruje. Ta však ve svém působení nečekají na to, až se s nimi rozhodneme vypořádat, ale nadále se bezmezně šíří. Vědecká racionalita přichází s definicemi, které musejí soupeřit s jinými racionalitami a diskursy, které nejsou ochotné přestat popírat riziko sebezničení, které lidstvu hrozí (Beck, 2018, s. 80). S klapkami na očích obchodujeme s riziky a ochotně přistupujeme pouze k symptomatickým a symbolickým řešením.

Žijeme v podmínkách masové produkce a spotřeby informací, které se stávají čím dál tím chaotičtější a neprůhlednější. Dělicí čára mezi producenty a konzumenty informací je nyní mimořádně nejasná. Veřejná sféra je v krizi, je kolonizována mocí a ziskem (např. Habermas, 2000). V růstové společnosti (Latouche, 2012) mediální scéna často podléhá tlakům vycházejícím ze společenského systému, ve kterém působí. Odráží mocenské nerovnosti, prostor a slyšení dává hegemonním autoritám a elitám, zachycuje tak stávající společenské hodnoty růstu a kapitalismu v pozitivním světle a přispívá k zachování společenského statusu quo – dochází ke zkreslování environmentálních témat a jejich celkové marginalizaci (např. Novák, 2009).

Tomu se snaží čelit environmentální sociální hnutí. Upozorňují na naléhavost klimatické krize a nutí společnost k větší sociální změně. O jejich aktivitách se většinou nedozvídáme přímo, ale prostřednictvím médií, která je nějak reprezentují. Skrze různé

diskursy konstruuji obraz sociálních hnutí a jejich činnosti a identity jejich aktérů (Fairclough, 1995).

Ve své bakalářské práci bych chtěla tato tři témata propojit – klimatickou krizi jakožto jedno z nejpálčivějších rizik ohrožujících současnou společnost, mediální diskurs jakožto most mezi vědou a veřejností a sociálních hnutí jakožto aktéra usilujícího o rozsáhlou společenskou změnu.

V úvodu své práce představuji, na jakém základě přistupuji k pojmu diskurs, který je pro mou práci klíčový. V následující teoretické části se zabývám koncepcemi a koncepty, které považuji za důležité složky kontextu, ze kterého vycházím. Nejprve teoretizuji kontext krize, ve které se společnost nachází. Poté se věnuji kontextu hnutí Fridays for Future. A následně teorii médií, kde rozebírám jak příčiny, tak důsledky toho, jakým způsobem média ve společnosti fungují a působí. V metodologické části představuji kritickou diskursivní analýzu (dále CDA) a trojdimenzionální model Normana Fairclougha, na jehož principu zakládám následující analytickou část. Za analýzu přikládám závěr, v němž shrnuji její výsledky a snažím se je diskutovat s autory představenými v teoretické části.

1. Úvod: Pojem diskurs a jeho role ve strukturování světa

Slovo diskurs je, ať už v rámci různých vědních oborů nebo i mimo ně, velmi často a velmi různě užívané. V posledních letech se začalo i v neakademických diskusích používat celkem běžně. Etymologicky slovo diskurs pochází z latinského *discurrere* a znamená rozbíhat se, promlouvat, mluvit – na nejobecnější rovině znamená tedy něco jako promluva, projev, řeč, rozprava (Horák, 2017).

I v rámci vědeckého pole jde o velmi široce užívaný pojem s mnoha významy. Já zacházím s pojmem diskurs stejně jako Norman Fairclough, s jehož dílem v této práci úzce spolupracuji.

Sám Fairclough v různých textech zachází s diskursem trochu jinak, což snahu držet se jeho pojetí komplikuje, ale v klíčových aspektech pojmání diskursu zůstává konzistentní. Primárně se držím pojetí z knihy *Media Discourse* (1995).

Diskurs se promítá do textů, které se dají chápat mnohem širěji, než je obecným zvykem. Nejde jen o mluvený či psaný projev, ale i o jiné významotvorné aktivity, např. vizuální obrazy jako fotografie nebo video záznamy a neverbální komunikaci (Fairclough, 1995, s. 54).

Fairclough k diskursu přistupuje na třech různých úrovních (Jorgensen, Phillips, 2002, s. 66, 67): jednak jako k formě sociální praxe; jednak jako k specifické formě jazyka užívané v rámci konkrétních polí (např. politický či vědecký diskurs); a jednak jako k způsobu promlouvání v rámci specifických perspektiv (např. feministický či neoliberální diskurs).

Přistupujeme-li k diskursu jakožto k jednomu typu sociální praxe, je jeho zásadní vlastností to, že se společně s dalšími aspekty sociální obousměrně ovlivňují – diskurs je konstituován a zároveň konstituuje. Dle Fairclougha má tři funkce: jednak identitní, tedy že přispívá ke konstrukci sociálních identit; jednak relační, tedy že zasahuje do konstrukce sociálních vztahů; a jednak ideační, tedy že zasahuje do konstituce systémů vědění a významů (Jorgensen, Phillips, 2002, s. 67).

Každý text tak svým způsobem trochu zasahuje do podoby společnosti a kultury, přispívá k udržování nebo transformaci sociálního řádu. Texty lze považovat za mimořádně senzitivní indikátory sociálně-kulturních procesů, vztahů a změn. (Fairclough in Schneiderová, 2015, s. 37)

Ve Faircloughově pojetí diskursu se do velké míry zrcadlí přesvědčení o tom, že v jednotlivých diskurzech se odráží odlišné perspektivy vztahování se ke světu. Tudíž jsou schopné mocensky ovlivňovat a lze je využívat k dominanci jedné skupin nad druhou.

Jde o prostředky produkce, reprodukce a transformace mocenské hegemonie a sociálních nerovností (Schneiderová, 2015, s. 38,39).

V rámci diskursivní ani kriticky diskursivní analýzy neplatí toto pojetí diskursu jako univerzálně užívané. Definice diskursů jednotlivých výzkumníků a výzkumnic se v rámci různých výzkumných směrů v některých případech významně liší.

Jednou z kategorií, ve kterých se přístup může lišit je způsob pojmání vztahu mezi diskursem a světem. Tento vztah se zrcadlí na škále diskurs je konstitutivní – diskurs je konstituován. Zatímco Fairclough diskurs na této škále klade zhruba doprostřed, vztah mezi diskursem a světem považuje za dialektický, např. diskursivní psychologie nebo Michel Foucault diskursu připisují ještě autonomnější roli (Martin, 2008, s. 214, 215).

Rozdílnost přístupů k diskursu je viditelná i na tom, jak přistupují ke vztahu mezi diskursem a jedincem. Ten se dá opět zrcadlit škále, tentokrát diskurs jedince ovládá – diskurs je ovládán jedincem. Faircloughův diskurs zde stojí opět zhruba uprostřed, silnější pozici diskursu připisuje Michel Foucault¹, jehož přístup k diskursu se stejně jako u Fairclougha v průběhu let vyvíjel, obecně se však dá moc jeho diskursu shrnout jako jedince velmi utlačující a omezující (Martin, 2008, s. 216).

¹ Michel Foucault není autorem, který by se řadil mezi výzkumníky diskursivní analýzy, ale je zásadním teoretikem diskursu, na nějž ve svých definicích jednotliví výzkumníci navazují, nebo se proti němu vymezují.

2. Teoreticko-epistemologické zakotvení

V první části této práce se zabývám klíčovými teoreticko-epistemologickými koncepcemi a koncepty, ze kterých vycházím. Nejprve sleduji souvztažnost mezi uspořádáním společnosti a krizemi, ve kterých se nachází. Poté detailněji přibližuji hnutí FFF, kterého se týká analytická část. Na závěr této části věnuji velký prostor médiím a jejich pozici ve struktuře společnosti.

2.1. Společnost a krize

V této kapitole chci zmínit pár konceptů, které konkretizují vztah mezi uspořádáním společnosti a environmentálními problémy, které bez ohledu na to, jestli se k nim společnost staví zády nebo ne, existují.

Nejde mi o tom, předvést detailní popis práce jednotlivých autorů ani kompletní vysvětlení jednotlivých konceptů, ale spíše o zahlédnutí různých perspektiv zacházení s konkrétními tématy, která s mou prací úzce souvisí.

Jde o následující koncepty: riziková společnost od Ulricha Becka, kolonizace veřejné sféry od Jürgena Habermase a depolitizace a externalizace přírody od Erika Swyngedouwa. Tyto koncepty zacházejí s mnoha tématy jako je např. série krizí jako stav definující současnou společnost, problematizace komodifikace příliš velkého množství aspektů života, rozšiřování ekonomické logiky mimo sféru ekonomiky, depolitizace zásadních společenských témat, ztráta vnímání a vymáhání zodpovědnosti za společensky a planetárně destruktivní jednání, nespravedlnost systému těžícího z exploatace přírodních i lidských zdrojů atd.

V závěru této kapitoly chci pojednat způsob, jakým se s uspořádáním společnosti a s ním souvisejícími problémy vypořádávají environmentální hnutí.

2.1.1. Ignorujeme riziko vlastního sebezničení

Dle Ulricha Becka (2018) žijeme v podmínkách druhé, tzv. rizikové nebo reflexivní modernity. V jejím rámci vzniká zřetěžením mnoha mechanismů problém popírání rizika vlastního sebezničení, který rizikovou společnost výstižně charakterizuje.

Vypadá to, jako bychom se v otázce zachovy společnosti stále spoléhali na pojistky, které pro momenty nejistoty či zmaru vymyslela první, industriální modernita. Jednak na genderově podmíněné role v rodinném životě (tržní systém je stále závislý na reprodukční práci zajišťované v tomto rámci ženami). Jednak na celodenní a celoživotní

praxi ve světě práce (založené na přísně strukturované pracovní smlouvě, fyzicky stálém místě práce a fixní pracovní době). A také na představě neomylné vědy zakládající se na plné kontrole přírody člověkem (specializované do obrovského množství oborů, které mezi sebou nedokážou spolupracovat).

Stejně jako se v podmínkách první modernity rozpadla náboženská pojistka tradičního období, rozpadly se v dnešním světě pojistky první modernity (Keller, 2004). Proti novodobým neviditelným a hranice překračujícím rizikům by nám ale stejně nepomohly.

Velkým úskalím rizik ohrožujících dnešní společnost je skutečnost, že většinou nejsou vnímatelná lidskými smysly. Jejich percepce je v první fázi vázaná na pokročilé technologické nástroje, a v druhé fázi na komunikování vědeckých poznatků v mediálním prostoru (Šubrt, 2007, s. 216). V podmínkách extrémně diferencovaných subsystémů tyto rizika ale často proplouvají mezi úzkými specializacemi a mnohdy nebývají dostatečně problematizována, natož pak relevantně řešena (Šubrt, 2007, s. 229).

Vnímání rizik vznikajících jako vedlejší produkt vytouženého technologického a finančního pokroku v sobě nezahrnuje představu toho, že někdo má za jejich vznik zodpovědnost. V takovém poli není prostor pro problematizaci žádanosti a nutnosti vytouženého pokroku.

Ne-vypořádávání se s vedlejšími důsledky pokroku se zatím nezmáhá na víc než kosmetická řešení důsledků nikoliv však příčin takových problémů (Šubrt, 2007, s. 230, 231).

Zacházení s riziky souvisí i s logikou distribuce jejich důsledků. Možnost být jim vystaven je sice o něco spravedlivější než logika distribuce bohatství, svým způsobem tak ohrožuje i ty, co je produkují (Beck, 2018, s. 48). Nejracionálnějším by se tak mohlo zdát snažit se o upřímné řešení jejich příčin.

Ještě je zde ale možnost důsledkům novodobých rizik unikát díky nastřádanému kapitálu a distribuci bohatství na globální úrovni. Možnost se z důsledků prozatím vykoupit, která do takové potenciální kalkulace vnáší další proměnou umožňující producentům rizik nadále před jejich důsledky zavírat oči.

2.1.2. Kolonizace veřejné sféry

Dle Jürgena Habermase se veřejná sféra nachází ve velké krizi, je kolonizována a deformována systémem. Veřejnou sféru² Habermas vnímá jako „arénu pro veřejnou diskusi, v níž mohou být diskutována témata a formovány názory, které se těší všeobecnému zájmu, což je podmínkou účinné demokratické účasti.“ (Giddens, 2013, s. 690)

Aby teze o její kolonizaci a deformaci dávala smysl, je třeba nejprve pochopit, co to veřejná sféra v očích Habermase je a jakou pozici ve společnosti má. Začala vznikat, společně s moderní demokracií, v salónech velkých evropských měst v 17. a 18. století (Giddens, 2013, s. 689). Vznik moderní demokracie je zároveň spojený se vznikem masmédií (Giddens, 2013, s. 690). Veřejná sféra, moderní demokracie a masmédiá tak tvoří pomyslný trojúhelník vzájemného vlivu.

Habermas představuje dvoustupňový model společnosti, podle něhož je tvořena dvěma sférami: společenským systémem a životním světem. Společenský systém je tvořený hospodářstvím (ekonomikou) a státem (politikou), jež užívají média peněz a moci. Životní svět je tvořený soukromou a veřejnou sférou, jež užívají média řeči a komunikace. Obě sféry jsou na sobě závislé a může mezi nimi vznikat konflikt (Šubrt, 2001, s. 99). A přesně takový konflikt zde dnes máme (od doby, kdy Habermas tento model sestavil se v tomto ohledu téměř nic nezměnilo).

Problém je v tom, že systémové mechanismy zasahují do životního světa (Šubrt, 2001, s. 99). Politika vytváří tlak zkreslující veřejnou diskusi, ekonomika finančními prostředky korumpuje účastníky veřejné sféry a nechává ji mluvit ve svůj prospěch (Šubrt, 2021).

Součástí veřejné sféry je i veřejné mínění, na jehož konstituci mají hlavní podíl média. Sdělovací prostředky jsou mnohdy v rukou monopolních vlastníků, kteří diskusi v jejich prostoru ovlivňují, dochází ke zkreslení a deformaci veřejné diskuse, nevyhrává pravda ani nejlepší argument (Šubrt, 2021). Komercializace médií deformuje diskusi především tím, že vytváří tlak, který nutí média v zájmu vysoké sledovanosti a prodeje upřednostňovat zábavný obsah a zužuje tak angažovanost veřejnosti na debatu o kontroverzních tématech (Giddens, 2013, s. 690).

² Zde je možná vhodné zmínit i kritiky Habermasova pojetí veřejné sféry, které poukazují na to, že opomíjel genderovou povahu veřejné sféry, která vyloučením určitých skupin (ženy, etnické skupiny, nemajetní lidé...) „umožnila mužům střední třídy vnímat sebe sama a svou roli jako univerzální a prezentovat ji tak druhým“ a napomáhala tak legitimizovat systematické sociální nerovnosti (Giddens, 2013, s. 689, 690).

Kořeny těchto problémů Habermas vidí v charakteru západní moderny. V pozdně kapitalistickém období dochází k propojení ekonomického a politického systému (Šubrt, 2001, s. 101). V rámci stávajících mocenských poměrů dochází k pouhým kosmetickým řešením rizik, která se snaží vypořádat pouze s důsledky, nikoliv příčinami problémů, které jsme si neřešením klimatické krize způsobili.

Snaha administrativně zvládnout nezamýšlené důsledky technicko-ekonomického exploatování přírody, v duchu ekologické modernizace a trvale udržitelného rozvoje, legitimizuje status quo stávajícího uspořádání (Suša, 2013, s. 91). Takové rozhodování však přispívá maximálně ke kosmetickému zelenání byznysu a dalšímu plánování budoucnost v zájmu globálního Severu přenášejícího důsledky svého jednání na globální Jih, který rizikům z něj plynoucích dennodenně čelí (Suša, 2013, s. 92).

2.1.3. Externalizujeme a depolitizujeme klima

Stejně jako Beck a Habermas je i Erik Swyngedouw jsou přesvědčen o tom, že abychom byli schopnější vypořádat se s riziky, která společnost ohrožují, musíme je definovat jako politické problémy.

V koncepci Swyngedouwa je důležitým pojmem příroda. Skrze instrumentální využívání přírody lidé dospěli do stavu, kdy se pro ně příroda³ stala něčím vnějším, všeobecným a homogenním rámcem lidské prosperity (Swyngedouw, 2011, s. 254). Externím předmětem přírodních věd.

Navzdory tomu, že takovéto pojetí přírody je v mnohých oborech a debatách považované za zastaralé, stále trvají důsledky rozhodování z tohoto pojetí plynoucí. Je třeba začít přemýšlet nad přírodou v plurálu, nikoliv v singuláru a přestat ji považovat za pouze přírodovědný předmět, ale začít ji vnímat i jako předmět sociální a politický.

V rámci stávajícího liberálně kapitalistického uspořádání jsme už snad dospěli ke konsenzu nad tím, že nějaká katastrofa tu je. Spoléháme se ale na konsenzuální vládnutí, které nám umožní nic neměnit⁴, zachovat v rámci mocensko-společenského uspořádání status quo (Swyngedouw, 2011, s. 270), ve kterém se manažerským, technickým

³ Zde narážím na celou diskusi o vývoji vztahu člověka a přírody, kterou výstižně a stručně popisuje např. Arnošt Novák v článku Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky (2009).

⁴ „In other words, the techno-managerial eco-consensus maintains, we have to change radically, but within the contours of the existing state of the situation ‚the partition of – the sensible‘ in Rancière’s words – so that nothing really has to change!“ (Swyngedouw, 2011, s. 264)

a behaviorálním způsobem budeme vypořádávat se systému vnějším a všem společným nepřitelem – emisemi CO² (Swyngedouw, 2011, s. 269).

V takovém post-politickém uvažování, ale možnost opravdového řešení problému nemáme, problém spíše přesouváme a schováváme se před zodpovědností za náš podíl v sociopřírodních procesech.

2.1.4. Odmítnout hegemonii neoliberálního kapitalismu?

Sociální hnutí velmi úzce souvisí s vývojem společnosti, ať už je považujeme za jeho vedlejší účinek či přímý důsledek. Různými způsoby odráží napětí zájmů a nerovností, které jsou ve společnosti přítomné.

Vývoj sociálního hnutí je složitý proces s hlubokými kořeny a dynamika jeho vývoje se v různých podmínkách zásadně liší. Mě na tomto místě zajímá především to, jaký je vztah mezi sociální hnutím a společností, a to, proč sociální hnutí vůbec vzniká.

Ulrich Beck považuje sociální hnutí za aktéra, který je schopen prolomit „dynamiku rizikové společnosti. V situaci, kdy jako by nikdo nebyl za nic zodpovědný, musejí nastoupit aktéři vědomí si rizik, o která běží, a překonat stav organizované nezodpovědnosti.“ (Šubrt, 2007, s. 236)

Hnutí ekologického občanského protestu vznikají, podle Habermase jako „výraz odporu přirozeného životního světa vůči Systému“, podle Becka jako „odraz institucionální bezmoci Systému při snahách o kontrolu latentních rizik, která vznikají [...] v soukromé sféře ovládané kapitálem a cíli zisku, která stále více orientuje vědu, výzkum a technologický vývoj“ (Suša, 2013, s. 90). Na protest proti kolonizaci veřejné sféry vznikají nová sociální hnutí, která proti ní bojují.

Z posledního vývoje sociálních hnutí a teoretických konceptů je patrné, jak efektivně se dokážou environmentální sociální hnutí vymezit proti mechanismům, které fungují ve stávající sociálním řádu.

Nejnovější sociální hnutí se vymezují proti stávajícím mocenským strukturám tak, že kompletně odmítají logiku hegemonie (Day in Novák, 2017, s. 129). Ta nová směřovala spíše k potvrzování hegemonií tím, že se snažila operovat v jejich rámci, protože neviděl alternativu vůči stávajícím mocenským uspořádáním, stará naopak směřovala k ustavování kontrahegemonií, které usilovaly o dobytí moci (Novák, 2017, s. 129)

Nejnovější sociální hnutí odmítají volit mezi revolucí a reformou, jednají mimo státní a korporátní mocenské struktury (Novák, 2017, s. 129). Fungují na decentralizovaných, nehierarchických a konsenzuálních principech.

Jednou ze základních společných charakteristik sociální hnutí je zpochybňování nebo úplné odmítání dominantních forem moci (Doherty in Novák, 2017, s. 102). Jejich radikalismus spočívá v kritickém zpochybňování stávajícího sociálního řádu.

Nová sociální hnutí kladou své požadavky stávajícím autoritám, ta nejnovější se soustředí spíše na praktikování svých přesvědčení mimo zavedený systém (Day in Novák, 2017, s. 138). Nová sociální hnutí se soustředí spíše na legální akce, nejnovější na prefigurativní přímé akce, v nichž své názory aktivně praktikují (Novák, 2017, s. 143).

Navzdory tomu, že FFF spadá větším množstvím charakteristik spíše pod nová než nejnovější sociální hnutí, vyvíjí se v kontextu a spolupráci s radikálnějšími environmentálními hnutími, které odmítají logiku hegemonie neoliberálního kapitalismu.

V neoliberálních podmínkách stát a kapitál tvoří protiklady, ale vzájemně provázaný celek. Společně prohlubují společenské nerovnosti, které upevňují společenskou hierarchii (Day in Novák, s. 124).

2.1.5. Jiný svět je možný

Všechny hlasy, které jsem se snažila alespoň zkratkovitě zrcadlit v předchozích podkapitolách, předkládají i přesvědčení o tom, že současná společenská situace není bezvýchodná, že se můžeme fatálnější sebedestrukci vyhnout, ale musíme podstoupit větší sociální změny, které náš žitý svět z velké části restrukturalizují.

Společný jmenovatelem výše uvedených koncepcí je potřeba politicky aktivních jedinců, kteří si jsou vědomí své společenské odpovědnosti.

Ulrich Beck považuje za nutné začít hledat souvislosti mezi jevy, které v úzce specializovaných a individualizovaných podmínkách nejsou zřejmé, a rovněž v hledání a v přiznávání vlastních chyb (Beck, 2018, s. 296–299). Vidí cestu v interdisciplinaritě a reflexivitě.

Jürgen Habermas považuje za nutné překonat omezenost účelové racionality racionalitou komunikativní, orientovanou na dosahování porozumění. „[P]roti systémově integrativnímu médiu moci a peněz je ovšem třeba obrátit sociálně integrativní sílu solidarity autonomní veřejnosti.“ (Müller in Šubrt, 2001, s. 100)

Erik Swyngedouw považuje za nutné přijmou svou odpovědnost za stav, ve kterém se sociopříroda nachází – abychom začali myslet a jednat jako subjekty, jež jsou vepsané do samotné dynamiky přírodních procesů (Swyngedouw, 2011, s. 263). Abychom začali dělat rozhodnutí, kterými se aktivně a otevřeně přihlásíme k sociopřírodám, ve kterých chceme žít (Swyngedouw, 2011, s. 272).

Nejnovější sociální hnutí nám prakticky ukazují, že jiný svět je možný. Skrze prefigurativní politiku přímé akce demonstrují, že myšlení za hranicemi statusu quo, mimo sféru státu a volného trhu je možné. „Prefigurace není racionální kalkulace a implementace opatření, ale spíše představuje dynamickou souhru, v níž spekulativní a tvořivé intervence ve směru ‚cílů‘ umožňují představovat si a zároveň i zakoušet jiné způsoby bytí a jiné sociální vztahy.“ (Novák, 2009, s. 145)

2.2. Hnutí Fridays for Future

„My jsme iniciativa studentů a studentek středních škol a organizujeme páteční stávky za klima, kdy na protest proti tomu, že politici neřeší klimatickou krizi, vlastně odmítáme chodit do školy, protože dokud politici odmítají dělat to, co se od nich čeká, a to je řešit vážné problémy jako je klimatická krize, tak my odmítáme dělat částečně to, co se čeká od nás, a to je to chození do školy.“

Takto shrnuje podstatu hnutí Fridays for Future (dále FFF) jeden z hlavních organizátorů pražských pátečních stávek za klima Petr Doubravský na začátku krátkého dokumentárního filmu o environmentálním hnutí Fridays for Future (Turner, 2019).

V této kapitole chci přiblížit vznik a vývoj hnutí Fridays for Future a popsat jeho vztah k mezinárodní vědecké obci.

2.2.1. Podstata hnutí

Na nejobecnější úrovni hnutí FFF upozorňuje na nezodpovědné jednání společnosti a její politické reprezentace v přístupu ke klimatické krizi. Vyzývá politiky k přijímání adekvátních systémových řešení příčin problémů spojených s klimatickou krizí, které vycházejících z relevantních vědeckých dat, jež akademici a akademičky společnosti již po dlouhé desítky let předkládají.

V komunikaci požadavků FFF využívá zprávy IPCC (The Intergovernmental Panel on Climate Change), Mezinárodního panelu pro změnu klimatu. Vznikl roku 1990⁵ sdružuje přední světové klimatology a vládní experty, kteří shrnují a vyhodnocují data z dosavadních výzkumů příčin, podstaty a důsledků klimatické krize. Od svého založení vydal již šest hodnotících zpráv (Assessment Report, AR), skrze které ověřuje a dále komunikuje, především směrem k politickým představitelům, současný stav poznání.

⁵ <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/svetove-dohody>

V říjnu 2018 vydal speciální zprávu⁶, ve které upozorňuje na dopady oteplení planety o 1,5 °C a výše oproti předindustriálnímu období a rozpracovává potenciální scénáře snižování emisí skleníkových plynů. A právě k této zprávě se většina komunikace FFF vztahuje.

2.2.2. Zrod hnutí

Bez ohledu na to, jakou významnou pozici přisoudíme Gretě Thunberg⁷ v rámci celkového efektu, který hnutí ve společnosti má, je jisté, že při jeho zrodu měla roli naprosto zásadní. Bez jejího impulsu v podobě každodenních stávek před švédským parlamentem v rozmezí mezi 20. srpnem a 9. září 2018 (de Moor, de Vydt, Uba a Wahlström, 2021, s. 619) by globální klimatické hnutí dost možná vůbec nevzniklo. Nebo alespoň ne ve své době a podobě.

Pod #FridaysForFuture (de Moor, de Vydt, Uba a Wahlström, 2021, s. 621) se zprávy o jednání Greta Thunberg začaly rychle šířit na sociálních sítích a získávaly velkou mediální pozornost. Pořádaly se další stávky a protesty, přidávali se další studenti a další studentky. Myšlenka se šířila do dalších měst, států a kontinentů. Ke středoškolákům a středoškolačkám se brzy začaly připojovat další demografické skupiny obyvatel, např. Učitelé za klima, Univerzity za klima a Rodiče za klima, sepisovaly prohlášení, kladly požadavky a zúčastňovaly se stávek.

2.2.3. Vývoj hnutí

V průběhu roku 2019 byly uspořádány čtyři globální klimatické stávky – 15. března, 24. května, 24. září a 29. listopadu. Do největší z nich, která probíhala v rámci globálního Týdne pro klima⁸, se zapojilo přes sedm milionů lidí ze 185 zemí světa (de Moor, de Vydt, Uba a Wahlström, 2020, s. 4).

Česká odnož hnutí FFF vznikla v únoru 2019, kdy skupina studentů sepsala společné prohlášení⁹, ve kterém vyzývá vládu, zákonodárce, zákonodárkyně, spoluobčany

⁶ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

⁷ Greta Thunberg je švédská environmentální aktivistka, nar. roku 2003.

⁸ Globální akce Week for Climate. Týden pro klima je iniciativou, kterou zaštiťují platformy organizací Klimatická koalice a Zelený kruh

⁹ Dostupné z: <https://a2larm.cz/2019/02/fridays-for-future-cesti-stredoskolaci-se-pridavaji-k-protestum-za-ochranu-planety/>

a spoluobčanky, aby začali neprodleně jednat, poslouchali vědce a učinili kroky nezbytné k dosažení uhlíkové neutrality. První česká stávka probíhala souběžně s první globální stávkou, tedy 15. března 2019, a oficiálně se do ní zapojili studenti a studentky minimálně 11 českých měst¹⁰.

V průběhu roku, ještě před příchodem pandemie covidu–19, bylo uspořádáno dalších 6 stávek. Tři souběžně s těmi globálními, a další specificky české, které reagovaly na politické události spjaté s agendou hnutí a klimatickou politikou státu – např. prodej uhelné elektrárny Počerady místo jejího uzavření¹¹, nekompetentnost a nečinnost vznikající uhelné komise¹² a s ní související oddalování limitu ukončení těžby a spalování uhlí v ČR¹³ atp.

V průběhu roku 2020 se hnutí zaměřilo spíše na vzdělávací akce, klasické stávky z důvodu pandemie covidu–19 neprobíhaly. Probíhaly ale online stávky a spousta přednášek a webinářů. Na chvíli se do ulic FFF vrátilo 24. září 2021, kdy probíhala další globální stávka za klima, zapojilo se do ní 6 českých měst.

Během roku 2022 stávky opět přibývaly. V listopadu 2022 (14.–17.) se část FFF připojila k Univerzitám za klima do organizování okupační stávky za klima na českých.

¹⁰ Za předpokladu, že některé lokální skupiny nevytvořily na Facebooku událost ke stávce ve svém městě, mohl být výsledný počet, stejně jako v termínech jiných stávek, o něco vyšší.

¹¹ Více souvislostí je dostupných přímo v prohlášení FFF k daní události na: <https://fridaysforfuture.cz/stredoskolaci-v-ulicich-pozaduji-uzavreni-elektrarny-pocerady-kterou-chce-cez-prodat-uhlobaronu-tykacovi-nici-klima-a-nasi-budoucnost-rikaji/>

¹² Více souvislostí je dostupných přímo v prohlášení FFF k daní události na: <https://fridaysforfuture.cz/studenti-stavkujici-za-klima-kritizuji-slozeni-uhelne-komise-vadi-jim-zahradnik-ktery-podle-nich-v-mnohem-nemluvi-pravdu/> Uhlenná komise byla zřízena jako poradní orgán vlády dne 30. července 2019. Předsedá jí ministr průmyslu a obchodu a ministr životního prostředí (tč. Karel Havlíček a Richard Brabec). Hlavním úkolem komise je doporučit vládě, kdy a jak má ČR přestat těžit a spalovat uhlí. Její vznik byl inspirovaný podobnou institucí založenou v Německu, ta své vládě doporučila ukončit těžbu a spalování uhlí do roku 2038. Jde sice o ambicióznější plán, než do té doby stanovený limit 2050, ale stále nepřijímá doporučení vědců, ukončit využívání uhlí ve vyspělých státech do roku 2031. Další informace o založení, účelu a absurdním složení členů komise dostupné např. na: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/5028/na-co-je-nam-uhelna-komise/> V průběhu roku 2019 zasedala třikrát, v roce 2020 čtyřikrát, v roce 2021 jednou a v roce 2022 nezasedala ani jednou. Další informace dostupné na: <https://www.mpo.cz/cz/energetika/uhelna-komise/uhelna-komise--248771/>

¹³ <https://fridaysforfuture.cz/konec-uhli-v-roce-2038-je-podvod-klimaticke-hnuti-odmita-rozhodnuti-uhelne-komise/>

Tab. 1 – Uspořádané stávky české odnože FFF od vzniku hnutí do konce roku 2022 (zdroj: vlastní¹⁴)

	datum	počet měst	Globální rozměr
1.	15.03.2019	11	ano
2.	03.05.2019	13	
3.	24.05.2016	13	ano
4.	07.06.2019	9	
5.	20.09.2019	21	ano
6.	25.10.2019	11	
7.	29.11.2019	10	ano
8.	03.04.2020	online	
9.	19.10.2020	online	
10.	24.09.2021	6	ano
11.	06.05.2022	1	
12.	17.06.2022	5	
13.	09.09.2022	1	
14.	21.10.2022	1	východoevropská

2.3. Média a diskurs

„Mně přijde, že český média dlouhodobě selhávají v nějakém nastolování společenských témat, který jsou třeba důležitý a v otázce změn klimatu selhávají ještě mnohem víc. Protože když porovnáme to, jak změny klimatu ohrožují nás, i Českou republiku, a to o jak tom média píšou, a pak se podíváme na to, jak moc psali o migrační krizi, kdy do Česka přišlo tak jako 50 uprchlíků, a to bylo všechno, tak tam jsou jako úplně, úplně jiná míra, jako míra, míra tý mediální pozornosti, a úplně jiná míra toho, jak se o tom píše, a musíme na tom pracovat my a dostávat to do toho veřejného prostoru.“ (Doubravský in Turner, 2019)

V této kapitole přibližuji, z jaké teoretické pozice přístupu k médiím vycházím. Sleduji vztah médií a mimomediální reality. Skrze výběr zprostředkovaných problémů a jejich rámování mají naprosto zásadní roli v procesu konstrukce reality, ve které celá společnost dále existuje.

¹⁴ FFF nedisponuje vlastní databází uspořádaných stávek. Tabulku jsem vytvářela na základě uplynulých facebookových událostí uveřejněných na oficiálním profilu Fridays For Future Česká republika.

2.3.1. Média konstruuující realitu

To, proč se tématem médií a sociálních hnutí vůbec zabývám, je dobře patrné na tom, jak rozumím vztahu mezi médii a společností vůbec. Pro účely této práce není nutné rozlišovat mezi médii a masmédií, mé pojetí médií je totožné s pojetím masmédií Niklase Luhmanna, tak jak je definuje v knize *Realita masmédií* (2014).

Dle Luhmanna mají masmédiá¹⁵ ve společnosti důležitou reflexní, pozorovací a sebe-popisnou funkci. „To, co víme o naší společnosti, tedy o světě, ve kterém žijeme, se dozvídáme z velké části prostřednictvím masmédií.“ (tamtéž, s. 10) „[M]asmédia určují způsob, jakým bude svět čten [...]“ (tamtéž, s. 96)

Média nelze pochopit, pokud se jejich úlohu snažíme vměstnat do poskytování jediných správných informací a faktů o světě, pokud si nepřipouštíme možnosti jejich selhání a zkreslování názorů (tamtéž, s. 115). Vytvářejí problémy a očekávání, což je důsledkem toho, že hlavní modularitou, kolem které se vytvářejí, je modularita času, vytvářejí tak nějaké předtím a nějaké potom, nějaké obavy a nějaké nároky (tamtéž, s. 100, 101).

Prispívají také k pojetí svobody, která se definuje nepřítomností nátlaku a zásadně tak působí na otázku možností jednání jedince ve společnosti (tamtéž, s. 104). Ve světě, ve kterém už nehrají zásadní roli metafyzické konstrukce, nejsou omezení otázkou božského nařízení a mnohdy už ani základních morálních pravidel – největší omezení, se kterými se setkáváme jsou omezení množstvím kupní síly (tamtéž, s. 97, 98)

Jako recipienti mediálních sdělení často zapomínáme, že svět není založený na nějakém jednom závazné konsenzu a v rámci čtení mediálních sdělení tak často ztotožňujeme mínění o situaci se samotnými situacemi (tamtéž, s. 110). To samozřejmě podporuje diskursní styl mediálních sdělení, který v sobě jistý nádech arbitrarity většinou má. Je ale třeba mezi těmito momenty rozlišovat, protože nám to umožní vnímat mimo kategorie omylu a patologie, vnímat v rámci jednotlivých perspektiv (tamtéž, s. 107).

¹⁵ Luhmann masmédií rozumí „všechny společenské instituce, které slouží k diseminaci komunikace s použitím technických prostředků [...] knihy, časopisy, noviny [...] fotografické nebo elektronické kopie všeho druhu, jestliže jsou tyto produkty vyráběny ve velkém počtu s ještě neurčitým adresátem [...] vysílání (broadcasting), pokud je všeobecně dostupné [...]“ Dále k masmédiím řadí záznamy přednášek, divadelních představení, výstav a koncertů. „[H]lavní myšlenkou je to, že teprve strojová výroba produktu jakožto nositele komunikace [...] vedla k vydělení zvláštního systému masmédií.“ (Luhmann, 2014, s. 11)

2.3.2. Média konstruuující environmentální problémy

Zúžíme-li svou pozornost na vztah médií a environmentálních problémů, vyjeví se v pracích mnoha autorů další důležité teze. Jak už jsem popsala výše, na média lze nahlížet jako na klíčového aktéra definujícího veřejná témata. Svou agendou určují, jaká témata zviditelní a jaká naopak zneviditelní; způsobem zpracování tématu určují, jaké problémy potřebují řešení a jaká je jejich závažnost.

Média jsou hlavním zdrojem informací o environmentálních problémech pro širokou veřejnost. Zprostředkovávají komunikaci problémů směrem od vědecké a politické sféry k veřejné sféře. Veřejnost je tak svým způsobem na tomto zprostředkování skrze instituce médií závislá a na základě konkrétních vyobrazení si vytváří představy o environmentálních problémech (Novák, 2009, s. 213).

V médiích vytvářený a na veřejnost přenášený diskurs environmentálních problémů samozřejmě není statickou entitou, ale prochází pozitivním i záporným vývojem. Začátek veřejné debaty o environmentálních problémech je mezi sociálními vědci kladen převážně do 60. let minulého století, kdy byly pořízeny první snímky planety Země z Kosmu (tamtéž). V rámci vlastní imaginace jsme tak začali být schopni nahlížet souvislosti mezi vlastními a globálními problémy. Spíše než k větší solidaritě a impulsu k důslednému řešení problémů to vedlo ale k propojení představ o tom, že když žijeme všichni na jedné planetě, tak asi budeme nést všichni za problémy, které nás na ní trápí, stejnou zodpovědnost (tamtéž).

O vývoji diskursu environmentálních problémů dlouhodobě platí principy popisované mnoha autory (tamtéž, s. 215). Jednak nedostatečné a povrchní pokrytí environmentální tematiky v mediálním prostoru. Jednak nezpochybňování jejího podřízení hodnotám ekonomického růstu. To vede obecně k pasivitě společnosti a bagatelizaci environmentálních problémů v jejích očích.

To, jakým způsobem média zobrazují environmentální problémy je samozřejmě i otázkou hodnotového rámce. Jednak zdrojů, ze kterých mediální sdělení čerpá, jednak společnosti, ve které médium operuje a hodnot samotného média. A právě zde je možné zahlédnout propojení s problematou vazbou mezi politickou a ekonomickou sférou. Média jsou v rámci tržního mechanismu existenciálně závislá na zisku, nezpochybňují tedy mocensko-spoločenské neoliberální kapitalistické prostředí, které jim zisk umožňuje (a vnucuje), ale naopak ho zobrazují v dobrém světle (Burton a Jiráček in Novák, 2009, s. 221).

A vzhledem k tomu, že jsou klíčovým zdrojem legitimizace témat ale i hodnot ve veřejném diskursu, potlačují zpochybnování dominantního uspořádání vůbec.

Tlak zisku utváří mnohé další tlaky, které na novináře a celá média působí, jak krátkodobé, tak dlouhodobé. Potřeba zisku vytváří nutnost rychlé práce, která bude vytvářet co nejvíce obsahu, který může takový zisk generovat (Hannigan in Novák, 2009, s. 217). Klimatická krize je komplexní téma, kterému rychlému zpracování s přesahy mezi vědeckou, ekonomickou, politickou odborností zrovna nenahrává (Novák, 2009, s. 216, 217). Média tak upřednostňují dramatické (rozsáhlý požár lesa) a skandální (kapitán způsobil svou chybou únik ropy z tankeru Exxon, kapitána tankeru, technici svou chybou způsobili havárii v Černobyli) sdělení, které jdou snadno vizuálně přiblížit (aktivista přivázaný ke stromu) před snahou o popis dlouhodobých procesů vývoje neviditelných rizik, způsobených konkrétními rozhodnutími (tamtéž, s. 217, 218). Závažná krize se tak stává spíše sérií náhodných katastrofálních událostí a chyb jedinců v jinak dokonalém řetězci (tamtéž, s. 216).

Objevení se tématu v mediálním prostoru není výhrou samo o sobě. V tvorbě sdělení a vyjadřování se ke konkrétním problémům média přizvávají ve stávajícím mocenském uspořádání již zavedené autority. Zde leží další problém vztahu mezi médiem a sociálními hnutími, které se snaží dostávat environmentální problémy do veřejné debaty. Úspěch mohou mít maximálně na úrovni zviditelnění tématu, nemají však již kontrolu nad tím, jak bude téma rámováno, protože jejich hlas ve veřejném diskursu není vnímán jako legitimní (Hansen in Novák, s. 218, 219). Autoritativní hlasy tak debatu dále zužují na debatu o technokratických řešeních důsledků bez akcentování příčin.

Dalším z důsledků, který časový tlak na mediální sdělení má, je deformace ideálu objektivit (který je problematický sám o sobě). Snahu o to být nestranným hlasem komplikuje nedostatek času pro kritické zvážení jednotlivých potenciálně konstruktivních tvrzení. Taková snaha je pak naprosto neadekvátně kompenzována snahou o vyváženost, která způsobuje to, že environmentální problémy jsou redukovány na dvoustranné pseudodebaty mezi klimatology a popírači klimatické změny (Miller, Riechert in Novák, s. 220, 221).

2.3.3. Možný časový nesoulad a dynamika vývoje

Ve světle vědeckých poznatků o klimatické krizi i vývoje environmentálního hnutí se výše uvedené teze mohou zdát jako náhodně za sebe naskládané a místy zpátečnické tvrzení. Vždyť první teze o antropogenním vlivu na globální oteplování se v západní vědecké

tradici objevily již v 19. století, od 80. let 20. stol. už panuje víceméně konsenzuální vědecký pohled na nutnost akutního okamžitého řešení klimatické krize a snižování emisí CO² (Pecka, 2022).

Stejně staré jako hlasy apelující na nutnost změny jsou ale i hlasy takové potřeby popírající. Ty v lepším případě přesvědčují veřejnost o tom, že vše zvládneme díky zdokonalující se technice, která veškeré důsledky, které jsme svým dosavadními rozhodnutími způsobili vyřeší. V tom horším případě přesvědčují veřejnost o tom, že žádné takové problémy vlastně neexistují. V 60. letech začal fosilní průmysl tušit, že jeho podnikání bude změnou klimatu ohroženo, v 70. letech masivně investoval do výzkumu globálního oteplování, v 80. letech už věděl, že jeho podnikání povede ke katastrofickým klimatickým důsledkům, v 90. letech spustil dezinformační a konspirační kampaň zpochybňující základní klimatologické teze o tom, že globální teplota stoupá a že za to může fosilní průmysl (tamtéž). Celých třicet let se této kampani daří, obdobná konspirační kampaň tabákového průmysl vydržela přesvědčovat veřejnost o tom, že kouření není škodlivé, let padesát (Kuřík, 2022).

Dlouhodobě tedy dochází k bojím o definice, které zabraňují uznání vědeckých a aktivistických tezí ve veřejné debatě, a které na pozitivní vývoj v těchto otázkách reagují různými zpětnovazebními mechanismy. Debata neustále osciluje mezi dvěma antagonistickými pozicemi: mezi pozicí, která apeluje na akutní nutnost rychlých strukturálních změn, ideálně konec neoliberálního kapitalismu; a mezi pozicí, která se snaží tvářit, jako by vše bylo v nejlepším pořádku a veškeré změny tak byly nežádoucí. Nad společenským konsensem je tedy třeba přemýšlet v rámci dynamiky a nedefinitivnosti jeho vývojových fází.

Rovněž je třeba uvažovat o národních a prostorových specifikách. Aktivity britského environmentálního radikalismu v 90. letech neznamenal rozšíření tezí z aktivistického prostředí do obecné veřejné debaty ani v rámci Velké Británie, natož pak třeba v rámci České republiky. Navzdory pokročilosti globalizace světa je politický vývoj vztahování se ke klimatické krizi nadále národně velmi specifický¹⁶.

¹⁶ V kontextu porevolučních 90. let v České republice nelze mluvit o třetí vlně environmentálního aktivismu jako ve Velké Británii a USA, radikalita amerických a britských hnutí organizovaných na konsenzuálních a nehierarchických principech nebyla do ČR tehdy přenesena (Novák, 2017). České Hnutí Duha a Děti Země v době ostrakizace a marginalizace aktivistů zvolily "odlišný repertoár jednání založený spíše na dialogu s mocí než na konfrontaci moci" (tamtéž, s. 318 a 319) a od poloviny 90. let upouštěly

V rámci těchto pár myšlenek už se teze z předchozích kapitol nemusí jevit vůbec zpátečnické a může se vyjevit jejich nadčasovost a prostorová univerzálnost.

2.4. Orientace v mediálním poli

V této kapitole se věnuji tomu, jaká rizika pramení z pozice médií ve společnosti. Zajímá mě především charakter masových médií, ve kterých představuje velké riziko moment koncentrace vlastnictví. Charakter komerčních médií, ve kterých je rizikem tlakem zisku ovlivňující obsah médií. A charakter zpravodajských médií a rizik z jim přisuzované objektivitě vyplývající.

2.4.1. Média/médium

Média lze považovat za „pojem označující něco, co někomu něco zprostředkovává“ (pojem vychází z latiny a znamená prostředek, prostředníka, zprostředkující činitel) a medializaci poté za „proces, při němž mezi dvě strany vstupuje nějaký prostředník, aby ovlivnil či zajistil vztah mezi nimi“ (Jiráček, Köpplová, 2015, s. 82). „Odkakživa zřejmě platilo, že kromě bezprostředního, situovaného kulturního kontextu, který je pochopitelně omezen našimi fyzickými možnostmi a nedovoluje nám získat zkušenosti s událostmi, jež jsou za naším bezprostředním obzorem, existuje ještě kulturní prostředí zprostředkovaných, mediovaných zkušeností.“ (tamtéž, s. 80)

Zásadní skutečností je, že v rámci jakéhokoliv zprostředkování dochází k interpretaci zprostředkovaného. Každá interpretace má nějaký ráz, který je ovlivněn jednak povahou samotného zprostředkovatele, jednak pravidly dané situace, ve které dochází ke zprostředkování, a jednak cíli, které zprostředkovatel sleduje (tamtéž, s. 84).

Média představují velmi široký prostor, který zahrnuje mnoho významů a pojmů a pro základní orientaci jej lze rozdělit na (tamtéž, s. 32): [1] oblast primárních médií, která zajišťují vůbec možnost interpersonální komunikace, jedná se tedy o jazyk a další neverbální prostředky jako nástroje komunikace; dále [2] oblast sekundárních médií, která reagují na časovou a prostorovou omezenost primární komunikace, umožňují záznam a přenos jednotlivých sdělení, např. ve formě digitalizace, jde tedy o jakousi technickou podporu primárních médií; dále [3] terciární média, mezi něž patří masová média; a prozatím nakonec

„od konfrontačních, ale přitom nenásilných přímých akcí, protože vyhodnotily, že je to pro veřejnost těžko přijatelný způsob jednání“ (tamtéž, s. 319).

[4] kvartální média, jinak řečeno síťová, která slouží jako podpora interpersonální a masové komunikace.

2.4.2. Masová média

Masovými médii se konkrétněji rozumí „vysokonákladový periodicky vycházející tisk, rozhlasové a televizní vysílání určené početným skupinám uživatelů a ekvivalenty těchto médií v prostředí internetu“ (Jirák, Köpplová, 2015, s. 21). Lze je vydefinovat i společnými charakteristikami, ke kterým patří: dostupnost neomezenému množství uživatelů; nabízení obsahů, které mohou uživatelé nějak využít (zdroj poučení, orientace, zábavy...), pravidelné a průběžné publikování; existenční závislost na zájmu a potřebách uživatelů (tamtéž s. 18). Charakteru masovosti nabývají i další prostředky, u nichž se „v tržním prostředí odhalil jejich komerční potenciál a ve vztahu k moci jejich možné využití jako nástroje manipulace“ (tamtéž, s. 33), tedy např. filmový a hudební materiál, ty ale předmětem mé analýzy nejsou.

Funkcionalistická teorie (tamtéž, s. 83) je sice svým způsobem překonanou záležitostí (např. pro její strukturu, která počítá s „nějakou uznanou, obecně akceptovanou představou o ‚správném‘ uspořádání společnosti“), dobře však ilustruje, jak hluboký a dalekosáhlý vliv masová média ve společnosti mohou mít – média představují: [1] poskytovatele informací (nejen o aktuálních událostech, ale i mocenském uspořádání), [2] prostředek socializace (vysvětlování a komentování významů, vytváření konsensu a prioritizace), [3] podporu kontinuity (na úrovni vývoje kultury), [4] nabídku zábavy, [5] prostředí agitace pro společensky významné cíle.

Způsoby komunikace, které se ve společnosti praktikují vypovídají velmi mnoho o povaze, hodnotách a uspořádání dané společnosti (tamtéž, s. 12). O medializaci lze uvažovat jako o konstitutivním rysu moderní společnosti, jde o „sociální změnu, jejíž podstatou je nebývalé rozšíření komunikačních médií a její stále zřetelnější podíl na životě společnosti“ (tamtéž, 2015, s. 84) A právě v tom, jaké důsledky působení masových médií může ve společnosti mít, se otevírá prostor pro zásadní kritiku takového uspořádání.

Ta hlasitě zaznívá např. od autorů a autorek francouzské kritické školy a autorů a autorek na ně navazujících. Masovost médií způsobuje homogenizaci množiny lidí, která je označena za příjemce či adresáty sdělení. V této množině se ztrácí individualita jedince, „stává se atomizovanou, víceméně izolovanou jednotkou smýkanou vnějšími vlivy, mimo jiné také médii. Jako takový je pak izolovaný jedinec manipulovaný mechanismy, které využívají politické, ekonomické, donucovací a symbolické moci, je frustrován

svou bezmocností ovlivnit vlastní situaci a je veden k pasivitě, k trpnému přijímání manipulativních mediálních obsahů, jímž bezmocně (nebo dokonce s radostí a úlevou) podléhá.“ (tamtéž, s. 20) Tito jedinci jsou „vydáni na milost a nemilost vlivu masových médií“, která se stávají „faktorem dezintegrujícím společnost. To má za následek úpadek kulturních a sociálních hodnot (od vkusu po mravní stabilitu), degradaci myšlenkového potenciálu společnosti, oslabení sociálních vazeb.“ (tamtéž, s. 88) „Vznik a vývoj masové kultury spojovali představitelé této školy s fenoménem kulturního průmyslu – masové průmyslové produkce zboží určeného ke spotřebě ve volném čase a využívající k prosazení trhu a kumulaci zisku i projevy pocházející původně z kulturní sféry.“ (tamtéž, s. 89) I když „představa izolovaného, pasivního, odevzdaného jedince ztraceného v bezbřehé břečce masové produkce je do značné míry překonaná, přece nelze přehlédnout, že tisk, rozhlas a televize namnoze vnímají adresáty svých sdělení tak, jako by masová společnost byla samozřejmým sociálním faktem – a že se v tom stále více shodují nejen s producenty spotřebního zboží a služeb, ale i s politickými subjekty, které na logiku manipulovatelné masy přistupují a běžně s ní pracují v politické komunikaci.“ (tamtéž, s. 88, 89)

2.4.3. Masová komerční média

Mediální sdělení jednotlivých mediálních organizací jsou ovlivněna (tamtéž, s. 132): [1] vnějšími tlaky (vztah ke klientům/inzerentům, informačním zdrojům, publiku, konkurenci, společnosti) i [2] vnitřními tlaky (ekonomické souvislosti provozu dané mediální organizace, každodenní výrobní chod). Mezi vnitřními ekonomickými tlaky mají rozhodující význam tři roviny (tamtéž s. 133): [a] povaha trhu, na němž mediální organizace působí [b] způsob financování dané mediální organizace, [c] její struktura vlastnictví.

„Média jsou v liberálnědemokratických společnostech ve své současné podobě financována především z reklamy [...]“ – pod pojmem reklama rozumím „techniku ovlivňování spotřebního chování“, proto se tato definice týká především komerčních médií¹⁷, které tvoří v současných liberálnědemokratických společnostech na poli mediálních

¹⁷ Rozdělení na veřejnoprávní a komerční média skrze zacházení s reklamou není jednoznačné a univerzální. Pokud pojem reklama rozšíříme (tamtéž, s. 135) i na reklamu politickou (usilující o ovlivnění politických inklinací) a sociální (usilující o ovlivnění obecnějších vzorců chování jedinců jakožto členů společnosti) zhlédneme její působení i na poli veřejnoprávních médií. Pokud ale zůstaneme u komerčního pojetí reklamy, která usiluje o reakci na polí spotřeby zboží a služeb, vyjevují se komerční média opravdu jako protipól médií veřejnoprávních financovaných převážně z koncesionářských poplatků.

organizací¹⁸ většinu. V jejich prostoru vzniká specifická dynamika tlaků a vlivů, které vycházejí ze zájmů inzerentů, jejichž cílem je zaujmout konkrétní publikum, a ovlivňují samotná média, jež se snaží zaujmout pozornost publika, o které mají inzerenti zájem (tamtéž, s. 133).

O tom, jaké důsledky reklama v médiích má, pojednává více teorií (tamtéž, s. 138, 139). Liberálněpluralistický přístup povahu vztahu mezi médií a reklamou hodnotí kladně. Považuje ji za faktor, který jednak posiluje blahobyť dané společnosti (akceleruje poptávku a nabídku) a jednak garantuje oddělení médií a státu. Reklama je tedy v této perspektivě vnímána jako faktor, který svobodu projevu umožňuje. V kritickém přístupu naplňování svobody slova naopak znemožňuje. A to tím, že je ve svém fungování závislá na zájmech a potřebách inzerentů. Komercializace médií (tamtéž, s. 141) v tomto ohledu způsobuje, že mediální organizace v mnohém přizpůsobují výrobu mediálních sdělení principům průmyslové produkce (minimalizovat rizika, zhodnotit investice).

V podmínkách tržní ekonomiky na poli soukromých/komerčních médií vzniká od pol.20. stol. trend mediálních korporací a velkých vlastnických konglomerátů, dochází ke koncentraci vlastnictví mediální produkce do rukou mediálních magnátů (tamtéž, s. 143–145). „[T]o znamená, že jeden vlastník či jedna vlastnická skupina může prostřednictvím řady médií oslovit nevidaně početné – a zdánlivě diferencované – publikum, a taková pozice je potenciálně riziková z hlediska nároků na přístup občanů k informacím [...]“ (tamtéž, s. 147) Trend deregulace médií společně s růstem mediálních korporací způsobuje to, že „přibývá kritických hlasů, které upozorňují, že mediální produkce je stále více formována tak, aby vyhovovala ekonomickým a politickým zájmům korporací, nikoliv zájmům občanů, resp. veřejnému zájmu.“ (tamtéž, s. 147)

V podmínkách globalizujících se společností velké korporace rovněž „[...] často operují na nadnárodní úrovni, což je mimo jiné staví do pozice významných subjektů podílejících se na formování mezinárodních vztahů v rovině politické, ekonomické i kulturní.“ (tamtéž, s. 146) „I v mediální sféře se projevuje to, co Demers označuje jako ‚paradox kapitalismu‘, totiž skutečnost, že sílící globální konkurence vede k větší koncentraci vlastnictví a z dlouhodobého pohledu k menší konkurenci.“ (tamtéž, s. 147)

¹⁸ Na obecnější rovině lze pole médií rozdělit na (tamtéž, s. 143): soukromě vlastněné mediální organizace s primárním cílem zisku; státní média a média veřejné služby s cílem podpory soudržnosti celé společnosti; komunitní média podporující nějaký skupinový zájem.

S koncentrací vlastnictví médií „[...] vystupuje do popředí otázka potenciální či skutečné moci, kterou toto vlastnictví přináší a rizik, jež tato moc může představovat pro společnost [...]“ (tamtéž, s. 151) Z konsenzuální perspektivy mají média moc budovat společenskou shodu, z konfliktualistické perspektivy naopak posilují konflikty. Podílejí se velkou měrou na „utváření kulturního symbolického prostředí, na formování sociálního života“ (tamtéž, s. 152) Média mají schopnost „zasahovat pomocí prostředků produkce a přenosu symbolických sdělení do vývoje událostí, ovlivňovat jednání ostatních, a dokonce i vytvářet události“ (Thompson in Jiráček, Köpplová, 2015, s. 153).

Jakákoliv kauzalita a dichotomie v mediální prostoru je tak do jisté míry zkrslující, protože jde o prostředí velice komplexní, plné různých zpětnovazebních mechanismů. Ani rozdělování soukromých a veřejnoprávních médií na ta zkažená a nezkažená komodifikací přesné není. Vychází sice z historického vývoje tendencí v mediální prostoru – soukromých médií jakožto senzace a skandálu chtivých o pozornost soupeřících subjektů a veřejnoprávních médií jakožto seriózních subjektů usilujících o osvětu a vzdělání (Jiráček, Köpplová, 2015, s. 74–76) – v dnešním ani tehdejším světě však taková binarita a dichotomie neplatí. Komerčializace mediálního prostoru se poprvé ve větším měřítku objevila v podnikání lorda Nortcliffa v 19. stol., který zahájil epochu podřizování „[...] jedinému, a to ekonomickému ukazateli, totiž udržení a zvyšování počtu konzumentů svých titulů.“ (tamtéž, s. 78) Ekonomickému tlaku se nepodřizují jen komerční, ale do velké míry i veřejnoprávní média.

2.4.4. Masová komerční zpravodajská média

Navzdory tomu, že současný informační prostor působí značně přehlceně a chaoticky, lze jej dle různých kritérií uspořádat. Pro povahu mé práce se mi zdá vhodné využít klasifikaci mediálních produktů dle Jiráčka a Köpplové (2015). Mediální produkty rozlišují podle více kritérií, mezi nimiž využiji: komunikační cíle a vztah k mimomediální realitě. Skrze toto rozdělení chci přiblížit pojem zpravodajství, který je pro mou práci zásadní.

Komunikační cíle mediálních produktů lze rozlišit do pěti skupin, přičemž každá z nich dominuje v určitém typu médií (tamtéž, s. 244): [1] poskytování informací, které dominuje ve zpravodajství; [2] analýza jevů a dějů a prezentování názorů a argumentů, která dominuje v komentářích a publicistice; [3] přesvědčování, ovlivňování či manipulace, které dominují v reklamě a marketingových sděleních, a to komerčních, politických i sociálních; [4] naplnění volného času, odpočinek, zábava (rekreační či relaxační obsahy

jako soutěže, křížovky, seriály...); [5] hlubší zážitek, náročnější estetická a myšlenková ambice umělecké výpovědi.

Vztah k mimomediální realitě lze zobrazit na škále faktický – fiktivní. Toto třídění v sobě apriorně nese otázku povahy mimomediální reality a odkazuje k tradici dualismu životní a mediální skutečnosti, která opomíjí skutečnost, že média sama jsou v našich životech skutečností, a tím pádem skutečnosti nezobrazují, ale produkují (Schmidt in Jiráček, Köpplová, 2015, s. 240, 241). Nicméně je v této dualitě založené rozlišení mezi „[...] deklaratorně fiktivními obsahy, jako je hraný film, televizní či rozhlasová inscenace, a deklaratorně faktuálními obsahy, jako je zpravodajství a publicistika, diskusní pořady nebo dokumentární film.“ (Jiráček, Köpplová, 2015, s. 240) Nicméně je dobré mít na paměti, že v současné společnosti se stejně jako spousta dalších hranic i hranice dichotomie faktický – fiktivní posouvá a narušuje.

I když zpravodajství nelze definitivně a univerzálně definovat, zdá se mi, že ve světle těchto dvou typologií, se zdají jeho kontury o něco jasnější.

3. Metodologie

V druhé části mé práce se zbývám již metodologickým zakotvení mé práce. Nejprve definuji výzkumný problém a výzkumné otázky. Poté popisuji své volby na úrovni výzkumných postupů a výběru vzorku. Na závěr této kapitoly se věnuji etice výzkumu.

3.1. Výzkumný problém a výzkumné otázky

Cílem mého výzkum je popsat, jakým způsobem jsou v médiích reprezentována sociální hnutí, která vyzývají společnost a její politické zástupce k řešení příčin a důsledků klimatické krize. Soustředím se jednak na české mediální prostředí, a to na nejčtenější zpravodajské weby (viz v kap. 3.3 Výběr vzorku), a jednak na konkrétní sociální hnutí, a to Fridays for Future (viz kap. 2.2 Hnutí Fridays for Future), v konkrétním časovém období, a to v týdnu od 15. do 22. března 2022. Soustředím se na analýzu textů, nikoliv obrázků.

CDA se zajímá o ideologie, které se skrývají *za* texty. „[I]deologické působení jazyka médií zahrnuje partikulární způsoby reprezentace světa (např. konkrétní reprezentace Arabů nebo ekonomiky), určité konstrukce sociálních identit (např. určité konstrukce vědeckých odborníků, kteří vystupují v rozhlasových nebo televizních pořadech) a konkrétní konstrukce sociálních vztahů (např. např. konstrukce vztahů mezi politiky a veřejností jakožto obraz mezilidských poměrů ve sdíleném životním světě).“ (Fairclough, 1995, s. 12) Kladu si následující výzkumné otázky:

- Jak je v médiích reprezentováno hnutí Fridays for Future a jeho aktivity?
- Jací další aktéři jsou v kontextu mediálních promluv o hnutí FFF reprezentováni a jaký vztah mezi dalšími aktéry a hnutím samotným je v nich konstruován?
- Jakým způsobem je v médiích reprezentován vztah jednak FFF a jednak dalších aktérů ke klimatické krizi?

3.2. Výzkumné postupy

V rámci diskursivní analýzy existuje široká paleta různých přístupů, mezi kterými jsem si mohla vybrat. Tyto přístupy jsou velmi rozmanité a v mnohých případech zkoumají velmi odlišné aspekty jazyka a diskursu (Jorgensen, Phillips, 2002, s. 1). Většinou však nedisponují striktně ohraničenými metodologickými příručkami, které by mezi nimi vytvářely neprostupné bariéry. Naopak. Hranice mezi jednotlivými přístupy jsou celkem

tekuté a každý výzkumník si tak může sestavit vlastní přístup, který bude jemu, a především jeho tématu vyhovovat nejlépe.

I v rámci kritické diskursivní analýzy je možné přistoupit k výzkumu více způsoby (tamtéž, s. 60). Na obou úrovních lze považovat snahu o různou míru interdisciplinarity za žádoucí. Já jsem se do žádných větších propojování přístupů a autorů nepouštěla, jelikož už snaha o důkladné porozumění jedné konkrétní metodě pro mě byla velmi náročná a kapacitu na další kroky v tomto směru bych, ani v rozsahu žánru bakalářské práce ani v rozsahu mých vlastních sil, neměla.

Rozhodla jsem se tedy použít jeden z nejpropracovanějších analytických modelů v rámci CDA, a to trojdimenzionální model Normana Fairclougha. Model byl v průběhu autorova života mnohokrát obměněn, to se v rámci této práce nebudu snažit nijak detailněji postihnout. Nemyslím si, že by v posledních pracích došlo k tak zásadním změnám, které by zasahovaly do funkčnosti variant předchozích. V následujících odstavcích model představím tak, jak jej představil Fairclough v knize *Media Discourse* (1995), a bude jej i nadále používat. Na konec této části textu připojuji schéma tohoto modelu (Obr. 1, str. 31), verzi ze stejného textu.

Prostřednictvím tohoto modelu výzkumník zaměřuje svou pozornost na dvě oblasti: jednak na oblast specifické komunikační události (communicative event)¹⁹, jednak na oblast pravidel diskursu (order of discourse). Analýza se nezabývá jen tím, co je v textu bezprostředně přítomno, napsáno a řečeno, ale i tím, co v textu není, co zde může chybět, a zda tato vyložená absence či implicitní předpoklady toho, že někdo něco ví, nejsou také významotvorné²⁰. Analytických oblastí je tak v tomto modelu dostatek a je jen na výzkumníkovi, na které z nich zaměří svou pozornost.

Analýza první oblasti, komunikační události, je analýzou vztahů mezi třemi dimenzemi této události: textem, diskursní praxí (discourse practice) a sociokulturní praxí (sociocultural practice).

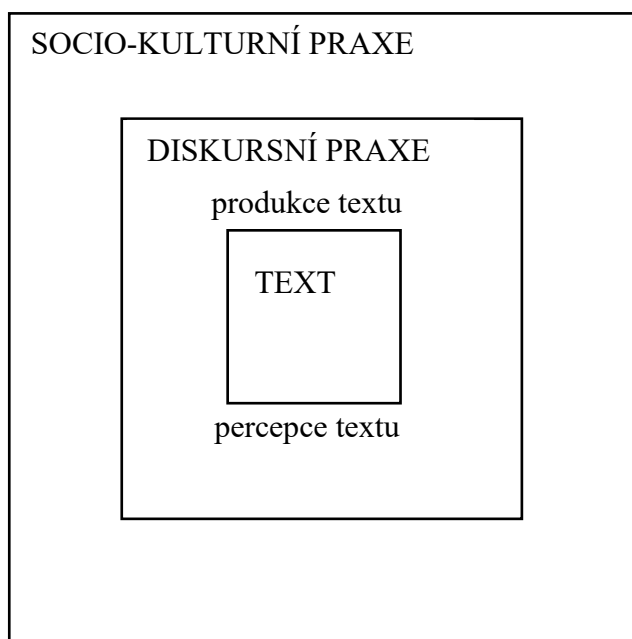
¹⁹ Překlad klíčových pojmů mezi českými výzkumníky není jednotný. Mezi variantami jednotlivých autorů volím ty, která podle mého citu nejvíce odpovídají původním významům. Nejvíce termínů používám stejných jako Schneiderová a Vávra. Abych předešla nějakému chaosu, uvádím v závorkách původní anglické termíny.

²⁰ Zde narážím na termín „member resources“, který Fairclough rozvíjí až ve svém pozdějších pracích (2003). Jde o rámce a schémata vidění světa, které sdílejí autoři a čtenáři textu, a přispívají tak ke koherenci a porozumění a žádané interpretaci textu (Schneiderová, 2015, s. 43).

Na úrovni textu, deskripce, se zajímá o zvolená slova a jejich významy, gramatiku a strukturu textu. Zabývá se třemi funkcemi textu: identitní, odkazující ke konstrukci identity autora a čtenáře textu; relační, odkazující ke konstrukci vztahů subjekty; a ideační, odkazující k širšímu rámci vědění a přesvědčení, jehož je text součástí.

Diskursní praxí, interpretací, jsou zde míněny procesy produkce (production) a percepce (consumption) textu, které jsou jakýmsi mostem mezi zbylými dimenzemi – sociokulturní praxe se promítá do textů nepřímo, skrze formování diskursní praxe, v jejímž rámci jsou texty produkovány a konzumovány. Analýza diskursní praxe popisuje, jaký je vztah mezi textem a pravidly diskursu, zda spíše normativní či kreativní, zda spíše reprodukuje původní stav nebo jej nějak restrukturalizuje – v rámci intertextuality interpretuje, jaké žánry a diskursy se do textu propisují a jak text dále ovlivňují.

Sociokulturní praxe, explanace, může zahrnovat jak bezprostřední situační, tak institucionální, společenský a kulturní kontext dané události. Jde zde především o vztah diskursu k ideologiím a hegemonii (Schneiderová, 2015, s. 76).

Obr. 1 – Trojdimenzionální model Normana Fairclougha (1995)

Řádem diskursu „se míní (poměrně odolné) sociální struktury a sítě sociálních praxí.“ (Schneiderová, 2015, s. 26) „Řád diskursu je to, co určuje výběr a realizaci jazykových možností, určuje, co bude použito, co vynecháno, jak to bude řečeno.“ (Fairclough in Schneiderová, 2015, s. 27) Analýza řádu diskursu je analýzou diskursních typů (discourse type), tedy specifických konfigurací žánrů (způsob jednání, např. interview) a diskursů (způsob reprezentování, např. diskurs politické strany), které se do textu propisují

a na něž má text zároveň vliv (interní vztahy), a toho, v jakém vztahu jsou k dalším řádům, se kterými jsou nějakým způsobem spjaté (externí vztahy).

3.3. Výběr vzorku

Pro získání dat jsem využila databázi Anopress, ke které mají studenti FHS UK umožněný přístup. V této databázi lze dohledat plné texty článků z novin, časopisů a internetových serverů i doslovné přepisy televizních a rozhlasových relací, od roku 2019, dokonce i texty z veřejných profilů na sociálních médiích.

CDA nemá žádné konkrétní strategie a techniky tvorby vzorku, tato rozhodnutí nechává čistě na výzkumníkovi. Vzorek jsem tvořila účelově²¹ a veškeré volby jsem podřídila dvěma zásadním kritériím, a to kvalitě a proveditelnosti výzkumu (Novotná, Špaček, Šťovíčková Jantulová, 2019, s. 310).

Data jsem vyhledávala pod klíčovým slovem „Fridays for Future“. Rozhodla jsem se věnovat pouze vstupu klimatických stávek do českého mediálního prostoru – do vzorku jsem tedy zařadila pouze texty, které byly publikovány v průběhu prvního týdne od konání první studentské stávky (tedy v rozmezí 15.–22. března 2019). Učinila jsem tak jednak proto, že v rámci bakalářské práce bych neměla prostor na širší uchopení tématu a moment ustanovování diskursů (i když samozřejmě v návaznosti na diskursy předchozích podobných témat) mi přišel nejzajímavější, a jednak proto, že mediální prostor byl od závěru roku 2019 do velké míry ovlivněn pandemií covidu-19 a analýza zpravodajství z období pandemie by musela být velice komplexní. Dále jsem se rozhodla věnovat pouze zpravodajským webovým portálům, a to konkrétně těm, které byly v březnu roku 2019 nejsledovanější. A to proto, že sledovanější média mají větší možnost ovlivnit veřejnou debatu a veřejné mínění. Těmito weby jsou: idnes.cz, novinky.cz, seznamzpravy.cz, denik.cz, aktualne.cz²²

²¹ „Účelový výběr spočívá v rozvaze kritérií výběru vzorku [...] Kritéria výběru stanovují, na kom/čem bude téma sledováno, tedy vymezují charakteristiky vzorku, které by měli aktéři či zdroje dat, jež do vzorku chceme zahrnout, splňovat.“ (Novotná, Špaček, Šťovíčková Jantulová, 2019, str. 313)

²² Statistiku jsem získala z webu <https://www.netmonitor.cz/online-data-ola>. „NetMonitor je velmi rozsáhlý výzkumný projekt, jehož cílem je poskytnout informace o návštěvnosti internetu v České republice a sociodemografickém profilu návštěvníků v České republice. Zadavatelem projektu je SPIR (Sdružení pro internetovou reklamu). Realizátorem projektu je společnost Gemius ve spolupráci se společností Mediaresearch. NetMonitor v sobě spojuje (a propojuje) dva výzkumné projekty, a to měření návštěvnosti a výzkum sociodemografie návštěvníků.“ (z <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/netmonitor/>)

	Node	Real users	Page views	Visits	Time
	☐ Internet	-	17 481 821 163 ▲	2 084 781 259 ▲	41539y 89d ▲
1	☐ + seznam.cz	7 036 560 ▲	3 032 044 161 ▲	458 061 755 ▲	9683y 139d ▲
2	☒ + idnes.cz	5 905 560 ▲	815 303 040 ▲	93 257 843 ▲	1050y 266d ▲
3	☒ + novinky.cz	5 345 192 ▲	263 233 512 ▲	112 048 192 ▲	778y 345d ▲
4	☐ super.cz	4 156 216 ▲	194 926 708 ▲	81 171 583 ▲	458y 237d ▲
5	☐ heureka.cz	4 124 000 ▲	80 964 387 ▲	17 615 985 ▲	143y 18d ▲
6	☒ seznamzpravy.cz	3 965 836 ▲	65 922 200 ▲	41 892 085 ▲	148y 154d ▲
7	☐ + blesk.cz	3 742 455 ▲	319 313 438 ▲	38 266 295 ▲	316y 163d ▲
8	☒ + denik.cz	3 681 635 ▲	98 191 942 ▲	21 482 835 ▲	89y 284d ▲
9	☐ stream.cz	3 569 391 ▲	36 675 510 ▲	19 254 233 ▲	97y 275d ▲
10	☐ mapy.cz	3 438 895 ▲	71 735 024 ▲	19 285 435 ▲	146y 289d ▲
11	☒ + aktualne.cz	3 389 812 ▲	99 879 120 ▲	23 830 453 ▲	158y 257d ▲

Obr. 2 – Sledovanost zpravodajských webů v březnu 2019 (zdroj: www.netmonitor.cz)

3.4. Etika výzkumu

Ve své práci se snažím vycházet z konceptu postnormální vědy, která reaguje na vývoj společenského uspořádání, vědy a stavu planety Země v posledních desetiletích. Na rozdíl od dřívějšího chápání vědy²³ považuje za legitimní součásti vědeckého procesu věci jako je nejistota výsledků, nepředvídatelnost dalšího vývoje, pluralizace užitých perspektiv atd. (Funtowitz, 1994) Vědeckou objektivitu ve smyslu nezaujatosti nepovažuje za možnou, objektivitu považuje spíše za transparentní popis hodnot a pozic, ze kterých výzkumník do tématu vstupuje. Zde chci tedy přiblížit pozice a hodnoty, které ovlivňují mé nahlížení na téma.

Prostředí mé rodiny se vždycky soustředilo spíše než na jakékoliv vnější dění na své vnitřní vztahy. Zde akcentovaný význam péče o ty méně výkonné ve mně mohl vzbudit intenzivnější cit pro spravedlnost, ale zájem o nějaké externější dění jsem musela nabýt jinde. Taková externalizace mých zájmů byla oddálena i ne úplně záživným studiem na základní a střední škole a asi především prostředím do určité míry toxického vrcholového sportu, kterým jsem se dlouho obklopovala.

To, že má svět spoustu problému, jsem si nebyla ochotná uvědomit zatraceně dlouho. Jako vstupní brána mezi tyto problémy mi koncem studia na gymnáziu dobře posloužil

²³ Zde odkazuji na pojem normal science používaný jako souhrnný pojem pro traditional core science a applied science, které v rámci svých postupů počítají pouze s jistotou a hodnotovou neutralitou. Postnormální věda zde naopak s nejistotami i hodnotovým vlivem počítá, ať už na epistemologické, metodologické, technické nebo etické úrovni – na úrovni cílů, výzkumníků, procesů i výsledků výzkumů. „In this, uncertainty is not banished but is managed, and values are not presupposed but are made explicit.“ (Funtowitz, 1994)

týdeník Respekt, který jsem brzy vyměnila za Deník N a Alarm. Tento přechod zpětně dobře ilustruje vývoj mých zájmů.

Po celkem úporném boji s výběrem vysoké školy, pár slepých odbočkách a nutném čase pro rekonvalescenci po takovém výkonu, jsem skončila, spíše než pevným rozhodnutím tak náhodou, na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy.

O to více mě překvapilo, jako moc jsem s fakultou srostla. Zpětně viděno, realizovala se nejjedleálnější varianta ze všech, i když s nástupem do prvního ročníku studia jsem si tím jistá nebyla. Nyní už patřím k horlivým obhájčům studia na FHS, kteří usilují o zlepšení její pověsti a společenského statutu i mimo kruhy s ní sympatizujících.

Obklopili mě zde dost podobně smýšlející, a především společensky aktivní lidé. Začala jsem číst odbornou literaturu a navštěvovat kurzy, které nezavírají oči před velkými problémy. Začala jsem se intenzivně zajímat o klimatickou krizi a své studium jsem z velké části směřovala k ní. Po individuálních řešeních jsem se začala zajímat o ty systémovější. Začala jsem chodit na klimatické stávky a politické demonstrace.

Odsud už byl jen krůček k aktivismu v rámci nějakého sociálního hnutí, který jsem ale dodnes neudělala. Začala jsem se sama sebe ptát, jaký smysl a reálný dopad takový aktivismus může mít. A i když jsem si na ni vlastně celkem záhy odpověděla, stala se impulsem k sepsání této bakalářské práce. Svou angažovanost nadále ne-realizuji pouze z pozice pasivního pozorovatele. S aktivitami konkrétně hnutí Fridays for Future ale hluboce sympatizuji, a i kdybych se do pozice objektivního a nezúčastněného pozorovatele stavět chtěla, nebylo by to možné.

Na závěr této reflexe je ještě třeba připojit zmínku o další perspektivě, skrze kterou na současné dění nahlížím, protože mou práci ovlivňuje na mnoha úrovních, ať už jde o volby týkající se teorií, skrze které problematiku pojmám, nebo volby metodologické, které mi umožní z mého výzkumu vyvozovat nějaké závěry. Jde o perspektivu nerůstu, která považuje ambice současné kapitalistické společnosti orientované pouze na růst zisků a nekonečnou komodifikaci pod záštitou zbožštělého pokroku za nespravedlivé, sebedestruktivní a neudržitelné. Za nutnost považuji opětovnou repolitizaci a restrukturalizaci naturalizovaného tržního základu společnosti i společenskou strukturu obecně.

4. Analýza

V kapitole 3.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky jsem vydefinovala tyto výzkumné otázky: Jak je v médiích reprezentováno hnutí Fridays for Future a jeho aktivity? Jací další aktéři jsou v kontextu mediálních promluv o hnutí FFF reprezentováni a jaký vztah mezi dalšími aktéry a hnutím samotným je v nich konstruován? Jakým způsobem je v médiích reprezentován vztah jednak FFF a jednak dalších aktérů ke klimatické krizi?

V analýze se tedy zabývám především tím, o jakých aktérech texty informují a jakým způsobem to dělají, o to, jaké identity aktérů a vztahy mezi nimi konstruují.

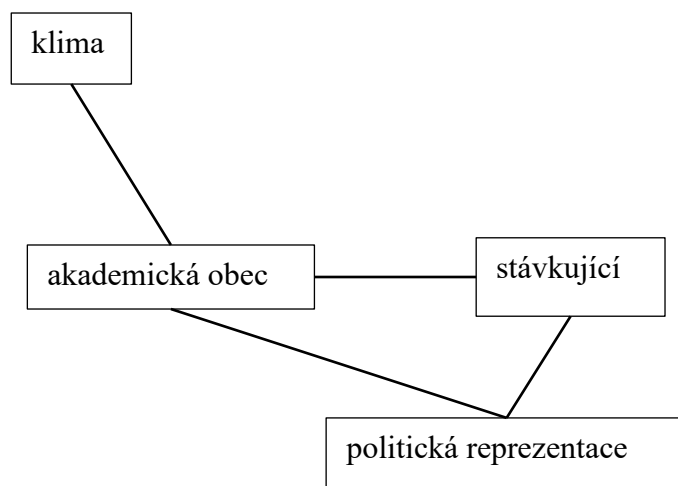
V rámci analýzy využívám perspektivu teorie sítí-aktérů (dále ANT)²⁴. Umožňuje mi plastičtěji a srozumitelněji zodpovědět otázky, které si kladu. Pomyslné rozpuštění a opětovné zvýraznění některých v textech přítomných hranic mezi aktéry mi umožní porozumět hierarchiím, které jsou v textech ať už vědomě nebo nevědomě reprodukovány, a následně je srozumitelněji prezentovat.

Kombinaci CDA a ANT považuji vzhledem ke způsobu, jakým CDA nahlíží na diskurs (viz kap. 1. Úvod: Pojem diskurs a jeho role ve strukturování světa) za ideálně se doplňující výzkumné nástroje.

V textech sleduji celkem čtyři aktéry. Na nákrese (Obr. 3, s. 36) se snažím zachytit mou představu o tom, v jakých vztazích se aktéři nacházejí. V závěru analýzy předložím nákres aktualizovaný (Obr. 4, s. 45) podle toho, jakým způsobem jsou vztahy mezi aktéry konstruovány v textech. Rozdíl mezi původním a aktualizovaným nákresem je tak do jisté míry odpovědí na výzkumné otázky.

Na vrcholu nákrese stojí aktér *klima*, jehož stav je příčinou vzniku této práce i samotných stávek. Klima je nejpevněji provázáno s aktérem *vědecká obec*, která jej zkoumá a informace, na které přichází zprostředkovává aktérovi *politická reprezentace*, která má na jejich základě rozhodovat o konkrétních změnách. Aktér *stávkující* v poli působí jako megafon, který se snaží zesílit hlas vědecké obce.

²⁴ Teorie sítí-aktérů (Actor-Network-Theory) dekonstruuje pojem společnosti a nahlíží ji spíše jako síť vazeb mezi různými aktéry, které se neustále pohybují. Mezi aktéry nepočítá jen ty lidské, ale i materiální, myšlenkové, zvířecí, institucionální atd. ANT rozpouští dichotomii mezi přírodním a sociálním, i hranice sociálna vůbec. O ANT píše např. Latour (2005).

Obr. 3 – Vztahy mezi aktéry (zdroj: vlastní)

4.1. Marginalizace a delegitimizace stávkujících

4.1.1. Kdo jsou stávkující?

Lidé, kteří se stávek účastnili, jsou v textech prezentováni jako homogenní skupina studentů. „*Své o tom vědí i **studenti**²⁵, kteří v pátek vyšli do ulic, aby upozornili na současnou situaci.*“ [3] „*Do stávky v Ostravě se nakonec zapojila asi tisícovka **studentů**.*“ [2]

Zmínky o tom, že se stávek účastní i lidé z jiných sociálních skupin (např. lidé z vědecké obce, dále pedagozi a pedagožky, rodiče a další sympatizující) se v textech objevují pouze výjimečně a velmi okrajově. „*Než se vydali na protestní pochod městem, vyslechli projev **klimatologa Alexandra Ače**.*“ [5]

Z perspektivy genderové lingvistiky lze sledovat poměr gramatických rodů užívaných pro označení stávkujících. Maskulinum se v textech objeví 57krát. Femininum pouze jednou²⁶. „*Studenti a **studentky** středních škol se podle svých slov v lavicích vzdělávají kvůli budoucnosti, která je ale na druhé straně možná vůbec nemusí čekat, a proto se rozhodli jednat.*“ [4]

²⁵ Za účelem přehlednosti prezentace výsledků analýzy jsem se rozhodla v citacích analyzovaných textů tučným písmem zvýrazňovat pasáže, které zrcadlí jevy, které tematizují v jednotlivých odstavcích.

²⁶ Počítám pouze podstatná jména označující stávkující jako celek, nikoliv uvozovací věty po citaci konkrétních osob typu: „vyjádřila se jedna studentka“ ani přímé označení Greta Thunbergové jako studentky. V takovém případě lze k předchozím číslům připočítat pět feminin a jedno maskulinum.

Specifikace stávkujících se v textech vyskytuje typicky na úrovni jejich množství a města, ze kterého pocházejí. „*Do ulic vyrazila také více než tisícovka středoškoláků z Ostravy či průvod nespokojených rakovnických studentů.*“ [1]

Objevuje-li se v textech bližší specifikace stávkujících, týká se typicky jejich věku. „*Jelikož se studenti cítí být i kvůli svému věku bezmocní, rozhodli se jednat.*“ [3] Ten může jejich jednání v určitém směru legitimizovat. Vzhledem k tomu, že ještě nemají volební právo, je taková stávka nebo demonstrace jedním z mála demokratických způsobů vyjádření postoje, který má alespoň nějakou šanci být viděn a vyslyšen. „*Volit ještě často nemohou a než dodělají vysoké školy, může být pozdě.*“ [3]

Na druhou stranu může být nezletilost stávkujících vnímána jako jasný ukazatel toho, že se k veřejným záležitostem vyjadřovat prostě ještě nemají. Status dítěte mají lidé v České republice do osmnácti let nejen při komunikaci se státními institucemi.

Do té doby se ho bez ohledu na svou vyspělost zbavují velmi těžce v jakýchkoli oblastech. V kontextu vědomé práce s informacemi ve světle stále rychlejšího technologického vývoje se toto témat stává stále diskuse hodnějším. Vzhledem k tomu, že nejmladší generace se na nejnovější technologie adaptují nejsnáze, působí i argumentační linie možnosti manipulace voliči spíše v jejich prospěch, především v kontrastu k neomezenosti horní věkové hranice volebního práva, která starším generacím možnost volit neupírá.

4.1.1.1. Greta Thunberg

Velkým tématem textů o FFF je Greta Thunberg²⁷. V mém vzorku se vyskytuje zmínka o ní v osmi z devíti textů.

Vzhledem k tomu, jakou roli hrála u zrodu a šíření hnutí (viz kap. 2.2.2 Zrod hnutí), je celkem pochopitelné, že se stala jejich symbolem.

²⁷ V této práci jsem se rozhodla nepřechylovat příjmení Grety Thunberg. Pozici v debatě přechylovat vs. nepřechylovat vyjasněnou nemám. Volba nepřechylovat na jednu stranu působí jako faktor dalšího zneviditelnování žen ve veřejném prostoru. Což by pro mě vlastně nebyl problém, kdybychom se nacházeli v situaci, kdy by stejně jako ženy byli zneviditelnováni i muži, resp. skutečně by nijak nezáleželo na tom (nic dalšího by neovlivňovalo), k jakému pohlaví nebo genderu se člověk hlásí. K takové situaci máme bohužel stále ještě hodně daleko, ale v rámci této práce jsem se vzhledem k tomu, jak známá osobnost Greta Thunberg je, a vzhledem k tomu, jaké generace je zástupcem, rozhodla její jméno, možná ne dostatečně uváženě, nepřechylovat.

To, jakým způsobem na ní texty odkazují je už ale méně samozřejmé. Stejně jako u celého hnutí, poukazují často texty na její nízký věk. „Zapojili se tak do mezinárodního projektu nazvaného *Fridays for Future*. Celá akce je inspirovaná **mladičkou** Švédkou Gretou Thunbergovou, která v září odmítala kvůli klimatickým změnám chodit do školy.“ [4] „Podobné stávky probíhají po celém světě od loňského září, kdy tehdy **patnáctiletá** švédská studentka Greta Thunberg přestala na protest proti neřešení změn klimatu chodit každý pátek do školy.“ [8] Texty pak působí dojmem, jako by mladý člověk nemohl mít na věc relevantní a validní názor.

Některé texty devalvují pozici Greta Thunberg tím, že nepoužívají její celé jméno, ale pouze to křestní. „**Greta** má dnes statisíce následovníků“ [4] To by si u např. jinde zmiňovaného Antónia (Guterrese) asi nedovolily²⁸.

Některé texty zplošťují existenci Greta Thunberg tím, že bez jakéhokoliv kontextu zmiňují její nominaci na Nobelovu cenu míru. „Je jí teprve šestnáct let, přesto se už Greta Thunbergová ze Švédska **dočkala nominace** na Nobelovu cenu míru.“ [1] „Za toto **záškoláctví** byla letos navržena na Nobelovu cenu za mír.“ [3]

Způsob, kterým je Greta Thunberg v textech prezentována vede k znevažování její osoby a také jejího jednání, a tím vede ke zpochybňování celého hnutí.

4.1.2. Jakým způsobem stávkovali?

Činnost stávkujících autorky a autoři textů popisují mnoha různými slovesy. Používají jednak výstižné pojmy jako stávkující, protestující nebo demonstrující. „Tisícovka studentů v Ostravě dnes **stávkovala** za ochranu klimatu“ [8]. „Namísto školy se středoškoláci v Praze vydali do ulic **protestovat**.“ [9] „Nejméně 700 středoškoláků na náměstí Svobody v Brně **demonstrovalo** za důslednější boj proti klimatické změně.“ [5]

Používají ale i emočně zabarvenější výrazy jako bojující nebo vycházející do ulic. Pokud jsou stávkující popisováni jako bojující, může to mít na vnímání jejich činnosti opět dvojí efekt. Jednak mohou být čtenáři a čtenářkami vnímáni jako agresori, kteří na někoho nebo na něco útočí, a poklidné protesty tak mohou být v očích veřejnosti konotovány s násilím. „**Bojují** tak nejen za svou budoucnost, ale i tu pro další generace.“ [3] „Místní sympatizanti hnutí *Youth Strike for Climate* (**Boj** mladých proti klimatickým změnám) se

²⁸ Obě zmínky v tomto odstavci se vztahují ke stejnému zdroji, a to idnes.cz, konkrétně k textům [4] a [6].

v rámci celosvětové stávky za klima sešli na olomouckém Horním náměstí, odkud se po úvodních proslovech vydali na pochod městem.“ [7]

Násilí je obecně spojováno se spíše emocionálním než racionálním chováním. Přičemž emocionalita má, oproti věcné a efektivní racionalitě, obecně konotace zkratkovitého a chaotického jednání.

Spojení vyjít do ulic je v českém mediálním prostoru hojně užívaným pojmem při informování o jakýchkoli protestech nebo stávkách²⁹. Významově ale takové pojmenování činnosti stávkujících moc výstižné není. Jejich jednání je tak přisouzen status každodennosti a srovnává je s něčím, co v tu chvíli dělali spousty dalších, jako by nešlo o nic výjimečného. Spojení vyjít do ulic popírá to, že se lidé sdružují za nějakým účelem, aby něco vyjádřili. „*Odhadem více než tisícovka středoškoláků z Ostravy dnes dopoledne **vyrazila do ulic** města s transparenty a připravenými hlasivkami bojovat za ochranu klimatu a přírody.*“ [8] „*Namísto školy se středoškoláci v Praze **vydali do ulic** protestovat.*“ [9]

Pokud nevystihuje spojení vyjít do ulic činnost stávkujících významově, pak se jako důvod jeho hojného používání nabízí podobný důvod jako při užívání spojení změna klimatu místo klimatická krize. Jde o výrazy mnohem smířlivější se statusem quo, které v čtenářích a čtenářkách nevzbudí tak silné emoce, tudíž událostem ani tématům, ke kterým se události vztahují, není připisován tak velký význam a texty tak k zachování stávajícího řádu přispívají.

Autoři a autorky některých textů stávkující označují jako připojující se k nějaké větší iniciativě. „*Stovky studentů po celém Česku **se dnes připojily** k celosvětové protestní akci, která má za cíl přimět politiky důsledněji chránit klima a snižovat emise.*“ [5] To může působit opět dvěma směry. Stávkující se mohou jevit jako pouze připojující se. Jako následující nějakou vnější autoritu, která jím říká, co mají dělat. Jejich jednání může být vnímáno jako méně iniciativní a méně autonomní.

²⁹ Titulky prvních tří odkazů, které mi vyhledávač google.com zobrazil při zadání spojení „vyjít do ulic“, byly: Musíme přestat být přizdisrá*i a vyjít do ulic, česká vlajka patří nám všem, říká starosta Hlavatý (<https://www.stream.cz/prostor-x/musime-prestat-byt-prizdisra-i-a-vyjit-do-ulic-ceska-vlajka-patri-nam-vsem-rika-starosta-hlavaty-64481726>), Barmánci se nebojí vyjít do ulic, i když je to může stát život (<https://www.reporterpremium.cz/g/pYawd/barmanci-se-neboji-vyjit-do-ulic-i-kdyz-je-to-muze-stat-zivot>), Této zemi po volbách vážně hrozí nejhorší možná vláda. Národ bude muset vyjít do ulic. Komentář Tomáše Mrkvičky (<https://www.seznam.cz/komentare/13514939-teto-zemi-po-volbach-vazne-hrozi-nejhors-i-mozna-vlada-narod-bude-muset-vyjit-do-ulic-komentar-tomase-mrkvicky>). Samozřejmě jsem si vědoma situovanosti této operace, její funkce je pouze ilustrační.

Zmínky o mezinárodním rozměru hnutí mohou na druhou stranu zdůraznit jejich požadavky. Události většího rozměru jsou ojedinělejší a přitahují více pozornosti. „*Dnešní celosvětová akce je patrně zatím největší, na webu FridaysForFuture.org organizátoři zaregistrovali celkem 2052 protestů ve 123 zemích světa.*“ [5]

4.1.3. Proč stávkovali?

První spojení, které se ve spojitosti se studentskými stávkami ve veřejném prostoru objevuje, je záškoláctví. Záškoláctví je obecně vnímané jako patologický jev spojený s patologickým jednáním, se kterým dobří studenti a dobré studentky nemají nic společného. Spojování protestů se záškoláctvím tak může implikovat vnímání stávek jako pouhé záminky těch, kterým se nechce do školy. „*Za toto ‚záškoláctví‘ byla letos navržena na Nobelovu cenu za mír.*“ [3] „*‚Záškoláctví‘ se vyplatilo, Greta má dnes statisíce následovníků*“ [4]

Požadavky, které stávkující vznášejí, jsou prezentovány jako jejich požadavky. Texty opomíjejí vazbu těchto požadavků na zájem veřejnosti obecně. Texty zneviditelňují klíčový aspekt stávek, kterým je reprezentace zájmu celé veřejnosti, nikoli pouze nějaké dílčí sociální skupiny, která chce zlepšit své životní podmínky. Spojitost se do textů propisuje pouze výjimečně, např. při překladu názvu hnutí jako „*Pátky pro naši budoucnost*“ [1,7] nebo když je jejich činnost označována jako „*boj za budoucnost dalších generací*“ [3]. Typicky je však spíše opomíjena. „*Stávka je prý jediná možnost žáků, jak svou budoucnost bránit.*“ [3] „*V Praze se středoškoláci vydali na Malostranské náměstí, kde zopakovali své požadavky a poté se vydali na průvod centrem metropole.*“ [5] Texty nijak nepřispívají k solidaritě mezi veřejností a studenty, což se mi vzhledem k povaze cílů stávek jeví celkem absurdní.

To, na co stávkující apelují, je typicky prezentováno formou přímé řeči, ve které jsou citováni konkrétní stávkující vyjadřující se ke smyslu stávky. „*My odmítáme dělat něco, co se od nás čeká, to jest chodit do školy. Dáváme tím najevo politikům, že pokud oni nezačnou dělat, co se od nich očekává – a to je řešení vážných problémů, tak nemůžou čekat, že my budeme dělat to, co chtějí oni,‘ říká zástupce studentů.*“ [3] „*Mladí studenti vědí, proč přišli. ‚Chceme aby tady pro nás za pár let byla také nějaká planeta, která bude mít nějaké příznivé klima. Jsme tady také proto, že to je naše šance něco změnit,‘ vysvětluje svoje pohnutky studentka Markéta, která na Malostranské náměstí přijela z Kalup nad Vltavou. Další její tři spolužáci jednoznačně souhlasí a Markétina kamarádka dodává, ‚že jde i o to, aby se o problém začali lidé u nás víc zajímat. Ve světě je to daleko větší téma, takže tím chceme téma více zpopularizovat.‘“ [6]*

Děje se tak v prostoru jedné až čtyř vět, které jsou nic neříkající jak pro čtenářstvo vzdělané v problematice klimatické krize, neboť vyjadřují jen velmi banální informace, tak i pro ty, kteří o klimatické krizi tolik neví, protože jsou informace vyjádřeny velmi zkratkovitě a kontextové souvislosti, např. mezi provolávanými hesly a problémy, na které upozorňují, v textech úplně chybí.

Kromě záznamů krátkých odpovědí stávkujících na konkrétní otázky jsou ideje hnutí prezentovány formou přepisů hesel z transparentů, které stávkující na akcích měli. „*Studenti, kteří zaplnili náměstí, byli vybaveni transparenty s nápisy jako ‚Dinosauři si taky mysleli, že mají čas‘ nebo ‚Save our planet, save our future‘ (Zachraňte naši planetu, zachraňte naši budoucnost).*“ [9] „*Studenti přišli s transparenty jako ‚Dycky Země‘, ‚Neexistuje planeta B‘, ‚Změňme sebe, ne klima‘ nebo ‚Na mrtvé planetě nejsou žádné lavice‘.*“ [5]

Taková forma prezentace může v čtenářích a čtenářkách vzbuzovat představu, že ten, kdo jim událost v textu zprostředkovává tak činí naprosto nestranně a nezaujatě. Z velkého množství transparentů ale autor či autorka textu velmi selektivně vybírá pouze pár z nich. A může tak, ať už úplně nevědomě či naprosto cíleně, ovlivnit dojem, který čtenářstvo z událostí bude mít.

Texty opět nijak nepřibližují, co transparenty znamenají a proč je studenti nesou.

4.2. Bagatelizace klimatické krize

4.2.1. Klima jako aktér

Dalším aktérem, kterého v rámci analýzy sleduji je klima samotné. Na prvním nákrese (Obr. 3, s. 36) se snažím vystihnout, proč a z jaké pozice tak činím. Klima je v problematice, kterou zkoumám zastřešujícím aktérem. Krize klimatu a jeho pozice v rámci pole, které schematicky rozkresluji, je důvodem, proč tuto práci sepisují.

Mediální obraz klimatu je stále budován navzdory tomu, jak exponenciálně akutnějším se v posledních desetiletích stával a stále stává (viz kap. 2.2.1 Podstata hnutí).

Klima se v textech ve spojení klimatická změna/klimatické změny nebo změna/změny klimatu objeví celkem 24krát. Spojení klimatická krize či krize klimatu, které povaze a akutnosti problému odpovídá mnohem lépe, se v celém vzorku objeví pouze jednou. A to v přímé citaci jednoho stávkujícího.

Jestli se klima pouze mění, tak se asi neděje nic závažného a bude potřeba nanejvýš to, abychom se na změny nějak adaptovali. Změna vyvolává představu přizpůsobení, které

může proběhnout jednoduše a plynule. „*Celá akce je inspirovaná mladičkou Švédkou Gretou Thunbergovou, která v září odmítala kvůli klimatickým změnám chodit do školy.*“ [4]

Klima je nejen v mé práci, ale i v textech samotných prezentováno jako samostatný aktér. Stávkující jsou pak konstruováni jako ti, kteří proti němu, popř. za něj bojují, protestují, stávkují atp. „*Páteční dopoledne patřilo studentům po celém světě, kteří stávkovali proti klimatickým změnám.*“ [2] „*Studenti bojují proti globálnímu oteplování*“ [3] „*Zapojili se do celosvětové studentské iniciativy Fridays for Future (Pátky pro budoucnost) a dnes místo školy stávkovali za klima.*“ [5] „*Studenti celého světa vyšli demonstrovat za klima.*“ [4]

Ať už stávkující bojují za něj nebo proti němu, je klima v textech konstruováno jako člověku vnější činitel s vlastní působností (okolnosti a důsledky takového užívání pojmu viz kap. 2.1.3. Externalizujeme a depolitizujeme klima)

Koncepce klimatu jako vnějšího činitele posílena ještě koncepcí ochránářství přírody. Klima pak vystupuje jako aktér, který potřebuje naši ochranu.

Oba výše uvedené koncepty jsou sice v názoru vědecké obce i environmentálních hnutí delší dobu překonané³⁰, ale ve veřejné debatě jsou očividně stále přítomné.

Texty sice nepopírají, že se klima mění. Zapomínají ale zmiňovat to, že lidé na to mají vliv (tím netvrdím, že to texty vyvracejí), a že tím pádem jde o soubor procesů, které jsou ovlivnitelné i pozitivně, skrze nějaké regulace. A už vůbec se texty nevěnují tomu, že lidstvo v této otázce není homogenním aktérem, že někteří lidé jsou za klimatickou krizi zodpovědnější než jiní, a že máme po takových lidech vymáhat konkrétní změny, které by trajektorii vývoje klimatické krize mohly zvrátit. A právě takoví lidé (a nikoliv klima samotné) jsou terčem boje hnutí.

³⁰ Tato témata stručně a výstižně popisuje článek Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky (Novák, 2009). Debata o významu konceptu přírody nebo životního prostředí není definitivně uzavřená, ale opustila binaritu pojmání přírody (předmětu přírodních věd) jako opaku kultury (předmětu sociálních věd), ve které je situovaný člověk. Přírodě i životnímu prostředí je v současnosti přisuzován spíše status sociální konstruovanosti, který nepopírá jejich exaktní součást jejich charakteru, ale zároveň zdůrazňuje to, že separace člověka a přírody umožnila její instrumentalizaci v předchozích stoletích a je proto třeba tento vztah restrukturalizovat. A právě ochránářství je princip figurující v ještě binárně rozpolcené debatě.

4.2.2. Zneviditelnění vědecké obce

Dalším aktérem, kterého v rámci analýzy zkoumám je vědecká obec. Jak je z mého nákresu (Obr. 3, s. 36) patrné chápu tohoto aktéra v načrtnutém poli jako definujícího problémy, kterým klima v souvislosti s antropogenním vlivem čelí. Jako toho, kdo společnosti zprostředkovává chápání toho, jakým způsobem se aktér klima chová, proč se tak chová, jaký vliv na to lidé mají a v případě, že tento vliv způsobuje něco špatného, jak tomu zabránit.

Takovou popisnou roli vědecká obec dozajista plní, jak je patrné např. ze zpráv Mezivládního panelu pro změny klimatu (viz kap. 2.2.1 Podstata hnutí). Problém je v tom, že se detailně vypracovaná vysvětlení a varování, nedočkávají přiměřené reakce ze strany veřejnosti a politické reprezentace. To, co tvrdím je, že způsob, jakým texty informují o tématu, se na tomto mechanismu podílí (viz kap. 2.3.2 Média konstruující environmentální problémy).

Vědecká obec se v textech objevuje ve formě přímých citací konkrétních stávkujících. Odkazují na ně věty, ve kterých jsou zachycovány požadavky hnutí, a to ve formě přímých citací konkrétních stávkujících: „*Chceme záruku toho, že začnete **naslouchat vědcům** a budete snižovat emise skleníkových plynů.*“ [2] Nebo ve větách, které popisují, jakým způsobem stávky probíhaly, jako odkaz k programu stávky: „*Následovat budou projevy studentů a jejich **hostů z řad vědců a akademiků.***“ [5] Nebo ve větách, které vyjadřují to, že vědecká obec stávkující podpořila: „*K dnešní akci se vedle pražských studentů přidali také středoškoláci z Ostravy, Olomouce, Liberce a dalších měst, podpořily ji rovněž ekologické organizace Hnutí Duha či Greenpeace a stovka vědců a akademiků.*“ [9]

To by bylo v pořádku, pokud by takové zkratkovité odkazy nebyly jedinou formou, skrze kterou se vědecká obec do textů propisuje.

Skutečná povaha vztahu mezi hnutím a vědeckou sférou v textech zachycena není. Navzdory tomu, že se hnutí zaštiťuje vědeckými fakty, není v textech prezentace idejí hnutí s argumenty vědecké obce téměř vůbec provázána.

V celém souboru textů se objeví pouze jedna zmínka o IPCC: „*Odkazují se na zprávu Mezivládního panelu pro změny klimatu při OSN z loňského podzimu, podle které do 12 let hrozí planetě ekologický kolaps.*“ [5] Ze stejného textu pochází, v celém souboru rovněž jediná, citace konkrétního zástupce vědecké obce: „*To, co je dnes extrém, bude normální, až budete dospělí,‘ řekl studentům Ač. ,Extrémy pak budou přímo ohrožovat zdraví lidí. Celý*

ekosystém je v ohrožení,‘ zdůraznil Ač. ‚Pokud se nic nezmění, bude pokračovat masové vymírání organismů,‘ uvedl klimatolog.“

4.2.3. Politická ne-reakce

Posledním velkým aktérem, který v poli figuruje, je politická reprezentace. Je důležitou součástí sítě vztahů, které mají vést k adekvátní reakci společnosti ve věci klimatické krize.

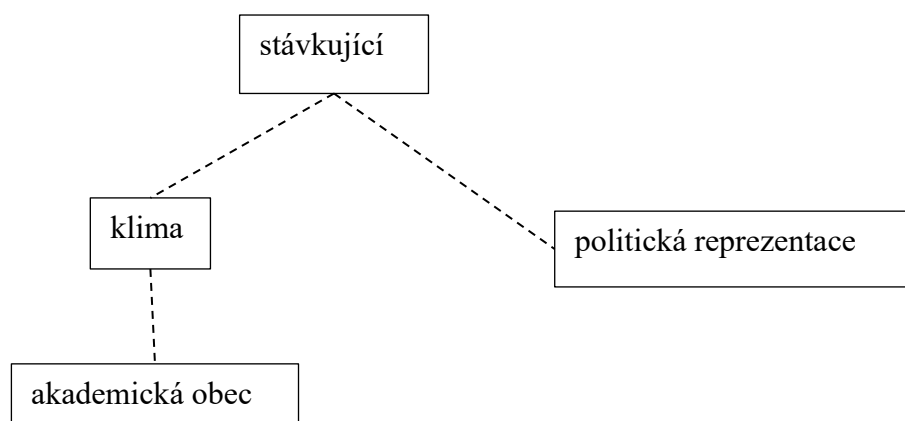
Zmínky o tomto aktérovi se ale v textech objevují pouze ve formě odkazů na požadavky studentů. *„Chtějí proto, aby se politici zaměřili na snižování emisí.“* [3] *„Chceme jen přimět politiky jednat.“* [7]

V žádném textu už ale není popisována žádná reakce politické reprezentace na stávky a požadavky stávkujících. V jediném textu se objevuje zmínka: *„Stávky za klima si všiml i portugalský politik António Guterres, který je v současnosti generálním tajemníkem Organizace spojených národů.“* [6] Tímto všimnutím si ale citovaný text končí.

Reakce politické reprezentace na stávky je ve všech textech zneviditelněna. To může ve čtenářích a čtenářkách vzbuzovat představu, že hnutí i téma klimatické krize samotné je ve své působnosti absolutně irelevantní, že nestojí ani za to, aby se k němu ti, které oslovuje, vyjadřovali.

4.3. Shrnutí analýzy

V analýze jsem se věnovala čtyřem aktérům, kteří nějakým způsobem participují na tématu stávek FFF. Na začátku analýzy jsem vytvořila náskres (Obr. 3, s. 36), který se zabývá pozicemi těchto aktérů a jejich vzájemnými vztahy. To, jakým způsobem se tato síť proměňuje v analyzovaných textech, by se dalo naopak znázornit takto:

Obr. 4 – Vztahy mezi aktéry konstruované v analyzovaných textech (zdroj: vlastní)

Vazby mezi aktéry jsou modifikovány. Co je zásadnější je ale spíše to, že jsou vazby v analyzovaných textech většinou naprosto zneviditelněny.

Navzdory tomu, že analyzované texty pocházejí z různých zdrojů, můžeme v jejich rámci sledovat celkem konzistentní přístup k poli stávek hnutí FFF. Projevují se v nich podobné tendence poukazující na hlubší společenské problémy, které rozšířený diskurs zacházející se souvisejícími tématy reprodukuje a posiluje, jak píše Fairclough (1995).

Skrze jiné nahlížení environmentálních problémů a prožívání světa vůbec (Novák, 2017) sociální hnutí ve společnosti potenciál působit jako identifikátor problémů (např. Fairclough, 1995), kterým společnost čelí (nebo vůči kterým se minimálně v budoucnu postavit čelem bude muset), a předjímat tak jejich řešení. Delegitimizace sociálních hnutí v mediálním diskursu ale tuto jejich roli hodně komplikuje, ne-li znemožňuje.

Z analýzy vyplynulo, jakým způsobem konstrukce identit aktérů a jejich vzájemných vztahů přispívá k marginalizaci celého problému klimatické krize. Jak popisuje Beck (2018), závislostí percepce klimatických rizik na technologických orgánech je společnost odsouzena k nutnosti pečlivého naslouchání vědecké obci (pokud tedy vycházíme z předpokladu, že společnost nechce činit rozhodnutí, kterými deklaruje nezájem na vlastní sebezáchově – ze současné trajektorie rozhodování jako by vyplývala spíše taková snaha).

Stávkující, kteří se snaží upozorňovat na to, že právě v tomto společnost selhává, nejsou v analyzovaných textech reprezentováni ve světle, které by tento základní fakt mohlo ozřejmit.

Těžiště reprezentace stávkujících spočívá v tematizaci jejich věku jako delegitimačního faktoru participace na veřejné debatě. Navzdory tomu, že hnutí samo svou identitu zakládá na zdůrazňování nutnosti naslouchání vědecké obci, zdůrazňují analyzované texty identitní prvky, které v daném kontextu nejsou vůbec podstatné – podobně jako u veškerých environmentálních témat, jak píše např. Novák (2009).

Stávkující jsou v analyzovaných textech prezentováni jako homogenní skupina studentů, přičemž status studentů zde neslouží jako legitimační faktor. Navzdory tomu, že studenti mají k vědecké obci mnohem blíže než veřejnost obecně, právě tím, že jsou studující, status studentů v konstrukcích jejich identity jako legitimační faktor neslouží. Opačné vyznění textů je očividně podpořeno pozicí studentů a studentek ve veřejném mínění (stále spíše děti, než osoby s relevantní politickým názorem).

Dekonstrukce vazby mezi stávkujícími a vědeckou obcí přesouvá činnost i argumenty stávkujících z velice racionální roviny na tu spíše emocionální. Bez kontextu vědeckých dat nemají tvrzení ani požadavky hnutí autoritu dostatečnou na to, aby mohly být v očích veřejnosti pochopeny a mohla jim být přisouzena obecná validita a legitimita.

Absence vazby na vědeckou obec neumožňuje čtenářstvu pochopit smysl existence hnutí. Neumožňuje pochopit, o co FFF usiluje a čím své úsilí zaštiťuje. Bližší informace a kontext musejí čtenářky a čtenáři vyhledávat v jiných zdrojích, což ale vzhledem k tomu, jak starý a akutní problém klimatická krize je, u těch, kteří a které doposud s problémem důkladněji obeznáni nejsou nelze předpokládat (pokud se problémem dosud nezabývali, nelze na základě analyzovaných textů očekávat v takovém přístupu pozitivní zlom).

Vedle vazby na vědeckou obec je v analyzovaných textech stávkujícím upřena i vazba na veřejný zájem. Řešení klimatické krize není pouze v zájmu některých z nás, ale v zájmu nás všech. V analyzovaných textech stávkující nevystupují jako zástupci širší veřejnosti, kteří usilují o něco společného všem.

Tím, že toto propojení texty nereprezentují, vytvářejí prostor pro exkluzi a marginalizaci nejen stávkujících, ale tématu klimatické krize vůbec.

Klima je v analyzovaných textech reprezentováno jako samostatný aktér. Jeho role je ale omezena na pouhý předmět, vůči kterému se stávkující vymezují. Jak píše Swyngedouw, klima je jednak externalizováno, jednak depolitizováno (2011). O klimatu texty referují jako o vnějším činiteli, kterého je v lepším případě potřeba chránit, v horším případě proti němu bojovat. Téma klimatické krize je bagatelizováno a devalvováno na úroveň problému. Ztrácí konotace akutnosti a nevyvolává v čtenáři relevantně alarmující dojmy.

Depolitizace klimatické krize (Swyngedouw, 2011) se projevuje jednak v absenci politických vyjádřeních v analyzovaných textech. Navzdory tomu, že stávkující politiky a političky nějak oslovují, nedostává se jim v rámci analyzovaných textů žádné odpovědi. Což vytváří dojem, jako by téma nebylo dostatečně závažné, aby se jím politici a političky zabývali, aby se vůbec stalo předmětem veřejné debaty.

Depolitizace problému se projevuje i na rovině zneviditelnění otázky zodpovědnosti ve věci klimatické krize (Swyngedouw, 2011). Vazba člověka na problémy klimatu sice není dekonstruována, tematizována totiž není vůbec. Vytvářejí tak představu klimatických změn jako procesů, které člověk nemůže dobře ovlivnit. Nemluví ani o příčinách ani o možných řešeních klimatické krize. Nemluví o zodpovědnosti za to, co se v oblasti klimatické krize dosud stalo a co se má začít, v rámci činnosti konkrétních sociálních skupin, ideálně ihned začít dít.

Nezabýváním se reakcemi politiků a političek texty přispívají k vnímání tématu klimatické krize jako nepolitického předmětu přírodních věd, zodpovědnost za jehož řešení leží na poli technického vývoje.

Je jasné, že analyzované texty se pro svůj žánr detailním osvětlováním vazby hnutí na vědeckou a politickou obec zabývat v tak omezeném prostoru nemohou. Tím, že vazby zneviditelní úplně ale přispívají k představě iracionality a irelevance snah o řešení problému.

Z kombinace faktoru dlouhodobého ne-vývoje řešení klimatické krize (viz kap. 2.2.1 Podstata hnutí) a zásadní role médií v konstrukci podstat, příčin a řešení jakýchkoli problémů (viz kap. 2.3 Média a diskurs), vyplývá jasný podíl médií na odpovědnosti za tuto situaci.

Bagatelizací environmentálních témat a delegitimizací aktérů snažících se v tomto poli o změnu se média podílí na bagatelizaci problému v očích veřejnosti obecně. Média představují zásadního činitele, který určuje způsob, jakým bude svět v očích veřejnosti čten (Luhmann, 2014) Předkládají společnosti čtecí klíče, díky kterým se může ve světě orientovat. Svou agendou fokusují pozornost celé společnosti a určují to, jakým způsobem bude společnost problémy uchopovat. Zprostředkovávají společnosti svět, přičemž každé zprostředkování je interpretací (Jiráček, Köpplová, 2015)

Na analyzovaných textech je dobře vidět to, co o zpravodajském zpracování environmentálních témat tvrdí např. Novák (2009). Média se v této problematice zaměřují na nepodstatné aspekty událostí a neuvádějí dostatečně věci do kontextu. Informace, které předkládají analyzované texty o stávkách FFF, jsou velmi povrchní a jaksí míjejí jejich podstatu.

Odpověď na otázku – proč tomu tak je – není jednoduchá. Pokud nějakou nalézám, tak pouze tu velice absurdní.

Jak píše např. Jirák a Köpplová (2015), jsou v současné době masová média přizpůsobená průmyslovým podmínkám (viz kap. 2.4.3 Masová komerční média). Ve snaze o finanční zisk se jeví informování o environmentálních problémech jako velice nevýhodné.

Jak píše např. Swyngedouw (2011), bez změny stávajícího mocenského uspořádání není řešení klimatické krize v podstatě možné. Na poli soukromě vlastněných médií nelze očekávat pozitivní posun v oblasti konkrétních kroků k řešení problému. Taková řešení jsou totiž často v rozporu s finančními zájmy vlastníků daných médií.

Vzhledem k povaze rizik, která klimatická krize přináší, je ale upřednostňování finančního zisku dost paradoxní a iluzorní. Rizik překračujících veškeré hranice, které kdy bohatství mezi lidmi tvořilo (Beck, 2018), možná ještě tvoří, ale brzy tvořit přestane.

4.4. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala diskursem mediálních promluv o stávkách hnutí Fridays for Future. Analyzovala jsem texty publikované na nejčtenějších zpravodajských serverech. Věnovala jsem se období vstupu klimatických stávek FFF do českého mediálního prostoru, kdy se (v návaznosti na předchozí vývoj) ustanovoval diskurs mediálních promluv informujících o takových událostech.

Na pozadí takových textů jsem sledovala aktéry, které diskurs mediálních promluv o klimatické krizi reprezentuje. Soustředila jsem se na identity jednotlivých aktérů a jejich vzájemné vztahy konstruované v analyzovaných textech.

Mým cílem bylo pochopit, jakým způsobem se mediální diskurs podílí na celospolečenském postoji a jednání ve věcech klimatické krize. Pochopit, k jakému předporozumění texty své čtenáře a čtenářky vybízí.

Pracovala jsem metodou kritické diskursivní analýzy, která mi posloužila jako dobrý nástroj pro sledování principů skrývajících se za konstrukcemi analyzovaných textů. Prostřednictvím této metody jsem mohla sledovat, jaké tendence společenského vývoje texty indikují, a jakým způsobem k nim přispívají.

Dospěla jsem k zjištěním, která potvrzují dlouhodobé trendy bagatelizace klimatické krize a delegitimizace environmentálních hnutí, která se v této věci snaží o nápravu. Tyto trendy se stále propisují do mediálních promluv a tím pádem do veřejného povědomí obecně.

Přispívají k udržování statusu quo, tedy neadekvátního přístupu společnosti ke klimatické krizi a dalším tématům s ní souvisejících.

Dvě zjištění vyplývající z mé analýzy považuji za klíčové. Jednak to, že texty nevysvětlují vazbu mezi hnutím FFF a vědeckou obcí. Vzhledem k tomu, že je tato vazba naprosto klíčová pro pochopení smyslu existence hnutí i akutnosti problému, ke kterému se vztahuje, tedy klimatické krizi, přispívají analyzované texty k nepochopení podstaty problému, tím pádem k jeho ignorování a pasivitě veřejnosti.

Druhou zásadní charakteristikou mediálního diskursu analyzovaných textů je konstruování požadavků hnutí FFF bez vazby na obecný veřejný zájem (kterým podstata, na kterou hnutí směřuje nepochybně je). Takové reprezentace brání veřejnosti v zaujetí solidárnějšího postoje vůči hnutí a chápání hlasu hnutí jako hlasu veřejnosti obecně.

Na základě své analýzy bych proto doporučila vyvarovat se takovým formám reprezentace v mediálním diskursu. Za žádoucí v tomto směru považuji naopak zdůrazňování vazby mezi hnutím a vědeckou obcí a posilování vazby mezi požadavky hnutí a veřejným zájmem. Věřím v to, že realizace těchto kroků by vedla ke zvýšení povědomí o podstatě problému a vytvoření intenzivnějšího tlaku na urychlení nápravy přístupu společnosti k řešení klimatické krize. A mohly by tak přispět k realizaci možnosti odvrácení klimatické katastrofy.

Seznam použité literatury

BECK, Ulrich, 2018. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Třetí vydání. Přeložil Otakar VOCHOČ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-267-8.

DE MOOR, Joost, Michiel DE VYDT, Katrin UBA a Mattias WAHLSTRÖM, 2021. New kids on the block: taking stock of the recent cycle of climate activism. *Social Movement Studies* [online]. 20(5), 619-625. ISSN 1474-2837. Dostupné z: <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=87f8f155-6aa2-4769-a0e6-19ca04864871%40redis>

DE MOOR, Joost, Michiel DE VYDT, Katrin UBA a Mattias WAHLSTRÖM, 2020. *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world* [online]. [cit. 2022-09-14]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/339443851_Protest_for_a_future_II_Composition_mobilization_and_motives_of_the_participants_in_Fridays_For_Future_climate_protests_on_20-27_September_2019_in_19_cities_around_the_world

FAIRCLOUGH, Norman, 1995. *Media Discourse*. London: Edward Arnold. ISBN 0-340-58889-6.

FUNTOWITZ, Silvio a Jerome RAVETZ, 1994. Uncertainty, complexity and post-normal science. *Environmental Toxicology and Chemistry* [online]. 13(12), 1881–1885 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/etc.562013120>

GIDDENS, Anthony, 2013. *Sociologie*. 6th edition. Přeložila Blanka KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ eds. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.

HABERMAS, Jürgen, 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha: Filosofia. ISBN 8070071346.

HORÁK, Petr, 2017. Diskurs. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR [cit. 2022-10-10]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Diskurs>

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ, 2015. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0743-6.

JORGENSEN, Marianne a Lousie J. PHILLIPS, 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications. ISBN 0-7619-7111-4.

KUŘÍK, Bob. *Úvod do klimatické krize* [přednáška]. Praha: FHS UK, 11. dubna 2022.

- LATOUCHE, Serge, 2012. *Malé pojednání o poklidném nerůstu*. Beroun: Za tratí. ISBN 978-80-904335-7-1.
- LATOURE, Bruno, 2005. *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-925604-7.
- LUHMANN, Niklas, 2014. *Realita masmédií*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2333-9.
- VÁVRA, Martin, 2008. Diskurz a diskurzivní analýza v sociologii. In: ŠUBRT, Jiří et al. *Soudobá sociologie II: teorie sociálního jednání a sociální struktury*. Praha: Karolinum, s. 204–221.
- NOVÁK, Arnošt, 2009. Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky. *Kultura–Média–Komunikace*. 203–226.
- NOVÁK, Arnošt, 2017. *Tmavozelený svět: radikálně ekologické aktivity v České republice po roce 1989*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-254-8.
- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, ed., 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7571-025-3.
- PECKA, Vojtěch, 2022. Dějiny klimatického konsenzu. Jak moc jsme si jistí změnou klimatu a jejími příčinami?. *Deník Alarm* [online]. Praha [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/07/dejiny-klimatickeho-konsenzu-jak-moc-jsme-si-jisti-zmenou-klimatu-a-jejimi-pricinami/>
- SCHNEIDEROVÁ, Soňa, 2015. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2884-4.
- SUŠA, Oleg, 2013. Politická ekologie. In: HRUBEC, Marek et al. *Kritická teorie společnosti: Český kontext*. Praha: Filosofia, s. 81–113. ISBN 978-80-7007-403-9.
- SWYNGEDOUW, Erik, 2011. Depoliticized Environments: The End of Nature, Climate Change and the Post-Political Condition. *Royal Institute of Philosophy Supplements*. Cambridge, 2011(69), 253–274. ISSN 1358-2461. Dostupné z: <https://www-cambridge-org.ezproxy.is.cuni.cz/core/journals/royal-institute-of-philosophy-supplements/article/depoliticized-environments-the-end-of-nature-climate-change-and-the-postpolitical-condition/4F708993EFC17E964F0D14AEB448208F>
- ŠUBRT, Jiří, 2001. *Postavy a problémy soudobé teoretické sociologie: sociologické teorie druhé poloviny 20. století*. Praha: ISV. ISBN 80-85866-77-3.

ŠUBRT, Jiří, 2007. Druhá moderna a její rizika: Ulrich Beck. In: ŠUBRT, Jiří et al. *Soudobá sociologie I: teoretické koncepce a autoři*. Praha: Karolinum, s. 212–240. ISBN 978-80-246-1275-1.

ŠUBRT, Jiří. *Moderní společnosti a sociologické teorie* [přednáška]. Praha: FHS UK, 4. května 2021.

TURNER, Vladimír, 2019. *Až budu velká, chci být naživu* [film]. Česká republika. Dostupné z: <https://vimeo.com/343963010>

Seznam obrázků

Obr. 1 – Trojdimenzionální model Normana Fairclougha (1995)	31
Obr. 2 – Sledovanost zpravodajských webů v březnu 2019 (zdroj: www.netmonitor.cz)	33
Obr. 3 – Vztahy mezi aktéry (zdroj: vlastní)	36
Obr. 4 – Vztahy mezi aktéry konstruované v analyzovaných textech (zdroj: vlastní)	45

Seznam tabulek

Tab. 1 – Uspořádané stávky české odnože FFF od vzniku hnutí do konce roku 2022 (zdroj: vlastní)	18
--	----

Přílohy

Na tomto místě příkládám soubor analyzovaných textů. V pravém horním rohu u každého textu uvádím jeho název a zpravodajský web, ze kterého pochází.

Ve chvíli, kdy na texty odkazuji v textu, uvádím tyto citace v uvozovkách a kurzívou. Za citací uvádím v hranatých závorkách číslo, které odpovídá řazení podle pořadí jejich vydání, a podle kterého texty lze dohledat v této příloze.

Seznam příloh

1. Co přinesl končící týden? (denik.cz)
2. Politici dostali dva týdny na reakci. Jít pouze na stávkou nic nezmění, říká studentka (aktualne.cz)
3. Studenti bojují proti globálnímu oteplování: „Politici mají ultimátum, jinak půjdeme stávkovat znovu“ (seznamzpravy.cz)
4. Studenti celého světa vyšli demonstrovat za klima. Vše začala mladá Švédka (idnes.cz)
5. Neexistuje planeta B. Stovky studentů protestovaly proti ignorování změn klimatu (denik.cz)
6. „Stávka za klima, pojďte s náma!“ Po celém Česku demonstrovali studenti (idnes.cz)
7. Olomoučtí středoškoláci vyšli do ulic. Bojují proti klimatickým změnám (denik.cz)
8. Dycky klima! Tisícovka studentů v Ostravě dnes stávkovala za ochranu klimatu (denik.cz)
9. Čeští středoškoláci se připojili ke světové stávce za ochranu klimatu (seznamzpravy.cz)

Orlovští se za svou nemocnici bili, krajské politiky ale nezlomili. Stejně jako je Skleněný pokoj středobodem vily Tugendhat, byl v úterý stejnojmenný film středobodem dění před brněnským kinem Scala. Na dvě stovky příchozích tam obestoupily červený koberec, po kterém se prošly české i světové hvězdy. Mířily na předpremiéru očekávaného filmu.

Je jí teprve šestnáct let, přesto se už Greta Thunbergová ze Švédska dočkala nominace na Nobelovu cenu míru. Založila totiž hnutí proti klimatickým změnám a inspirovala tak svoje vrstevníky po celém světě. Včetně Olomouce, kde v pátek asi dvě desítky studentů v rámci akce Fridays for Future (Pátky pro naši budoucnost) vyšly do ulic, protože jim není lhostejná planeta, na které žijí. Do ulic vyrazila také více než tisícovka středoškoláků z Ostravy či průvod nespokojených rakovnických studentů.

Velice riskantní manévr předvedl při odbočování na Rychnov u Jablonce nad Nisou neznámý řidič nákladního vozu. Vlastním očím nevěřili motoristé, kteří jeli v úterý ráno po Rudné ulici v Ostravě. Jeden řidič osobního automobilu v ranní špičce pospíchal natolik, že všechna vozidla předjížděl riskantním způsobem po krajnici, která tam není příliš široká. A až stošedesátikilometrovou rychlostí se v noci na čtvrtek řítit městem 22letý řidič Škody Rapid, který se pokoušel ujet policistům.

zdroj: https://www.denik.cz/z_domova/ctyri-pirati-ctyrproudych-silnic-a-marny-boj-o-nemocnici-zhlednete-idea-tydne-20190316.html

Politici dostali dva týdny na reakci. Jít pouze na stávkou nic nezmění, říká studentka
aktualne.cz

Po vzoru švédské environmentální aktivistky Greta Thunbergové v pátek nešly do školy tisícovky českých studentů. Přidali se k celosvětové studentské stávce za klima Fridays For Future. Výsledkem je nyní dvoutýdenní "ultimátum" adresované českým politikům. "Jsme ochotni stávkovat dál. Řešení změn klimatu vnímáme za životně důležité," říká v rozhovoru pro Aktuálně.cz organizátorka stávky v Ostravě Ema Ostřížková.

Studentská stávka skončila a zbylo prohlášení adresované politikům: "Chceme záruku toho, že začnete naslouchat vědcům a budete snižovat emise skleníkových plynů. Dáváme vám dva týdny. Nechceme falešné sliby ani slova podpory, chceme, abyste jednali."

Jak mají jednat?

Konkrétní kroky je složité popsat, my nejsme odborníci na toto odvětví, byť ten problém vnímáme. Je však vědecky dokázáno, že je možné postupně v České republice zavírat uhelné elektrárny a přecházet na udržitelné zdroje energie. Není nutné rozšiřovat důl Bílina a musíme se začít lépe starat o zemědělskou půdu.

To, že nás teď zasáhla vlna kůrovce, si myslím, že má velký dopad na naše lesy, takže bychom se měli starat o jejich obnovu a o to, aby to byla obnova, která vydrží, rozhodně ne vysazování monokultur za účelem zisku.

Jakou očekáváte od politiků reakci?

My doufáme, že zvládneme vytvořit takový tlak, že se skutečně začne něco měnit. Pokud by se tak nestalo ani teď, jsme ochotni stávkovat dál, dokud se něco nezmění. Řešení změn klimatu vnímáme jako životně důležité.

Během pátku však zaznívaly názory, že se někteří stávkující chtěli jen ulít ze školy...

Určitě není možné se vyhnout tomu, že někteří studenti se opravdu jen chtěli ulít ze školy, ale je na každém z nich, aby se sami ve škole omluvili, že tam nepřijdou. Jako středoškoláci si navíc musíme doplňovat učivo, takže to není zas taková výhoda tam nebýt. Jako organizátorka ostravské stávky můžu říct, že tolik práce a příprav by nestálo za jeden den bez školy.

Kdy jste se o životní prostředí začala zajímat?

Už je to pár let, co se mě to tak drží. Přišlo to ale z ničeho nic. Já koukala hodně na dokumenty a skrze ně a internet jsem se začala dozvídat o změnách klimatu, o těch environmentálních tématech. Postupem času jsem našla více cest, jak se aktivně zapojit do jejich řešení i v Česku. Byla jsem proto ráda, když jsem zjistila, že se stávky podle Greta Thunbergové pořádají i u nás.

Co pro lepší životní prostředí děláte vy sama?

Pro začátek nejím žádné živočišné výrobky, jsem veganka. Stejně tak se snažím žít co nejvíce "zero waste", tedy bez odpadů a neprodukovat žádné plasty. Většinou nakupuji v sekáčích a v normálních obchodech téměř nenakupuji, protože neuznávám fast fashion, takzvanou rychlou módu. Zároveň se snažím na procházkách uklízet okolí, takže když vidím sáček, vezmu ho a dám do koše, kam patří. Také jsem pořádala i pár úklidů na ostravské Haldě Emě, kde teď bude další kolo úklidu, tentokrát v rámci projektu Uklid'me Česko.

Myslíte, že jako jedinec něco můžete změnit?

Já si myslím, že to opravdu začíná u každého z nás. Pokud jednou jdeme na stávku, ale běžně se v našich životech chováme neekologicky, nic to nezmění. Ale kroky každého z nás důležité jsou. Kdybychom se všichni chovali ekologicky a nenakupovali třeba věci v plastu, tak by to mělo velký dopad. Stejně tak si myslím, že je důležité apelovat na politiky a političky, kteří s tím můžou něco udělat, třeba nějakými legislativními kroky, a to mnohem rychleji než my zespoda. Takže záleží na jednotlivci, ale i na celku.

Do stávky v Ostravě se nakonec zapojila asi tisícovka studentů. Kolik času vám zabrala její příprava?

Do Fridays for Future Česká republika jsem se přidala na konci ledna, tenkrát jsem byla v Ostravě jediná. Než se nás sešlo více a navzájem jsme se našli, tak to chvíli trvalo. Potom jsme se ale pustili do řešení propagace, způsobů, jak stávku dostat mezi další školy a studenty. Navrhovali jsme a tiskli letáky, rozesílali tiskové zprávy, museli jsme vymyslet trasu průvodu a nahlásit to na město, abychom vůbec dostali povolení. Pak jsme mohli oslovit řečníky, celé to potvrdit, vyřešit nespočet emailů a telefonátů, a to nám zabralo hodiny volného času.

Chodíte na gymnázium Olgy Havlové v Ostravě. Jaký byl přístup školy?

Škola nám pochopitelně neomluvila naši neúčast na hodinách, museli jsme si omluvenky zajistit sami. Vím i o případech, kdy studenti měli problém, aby jim učitelé ty omluvenky

potom uznali. Celkově vedení se k tomu však po celou dobu stavělo pozitivně. Mohla jsem v klidu o přestávkách roznášet letáčky a informovat ostatní studenty o stávce, proto taky podle mě z našeho gymnázia dorazilo velké množství studentů.

Podářilo se vaší škole už udělat něco pro lepší životní prostředí?

Naše gymnázium je zapojeno do programu Ekoškola, takže tam máme Ekotým, který se snaží podnikat různé kroky k tomu, abychom tou Ekoškolou mohli i nadále být. Například třídíme odpad v každé třídě a snažíme se vymýšlet různé akce a informovat studenty o enviromentálních problémech.

zdroj: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jit-jen-na-stavku-nic-nezmeni-rika-organizatorka-fridays-for/r~36f73d0a474e11e9be22ac1f6b220ee8/>

Studenti bojují proti globálnímu oteplování: „Politici mají ultimátum, jinak půjdeme stávkovat znovu“
seznamzpravy.cz

Na pátek bylo naplánováno 1659 akcí a protestů upozorňujících na potřebu ochrany životního prostředí. K těm se připojila i česká města, Prahou pochodoval několikatisícový průvod. Důvody stávky vysvětlil jeden z iniciátorů akce Petr Doubravský.

Globální oteplování je čím dál ožehavější téma. Svě o tom vědí i studenti, kteří v pátek vyšli do ulic, aby upozornili na současnou situaci. Podle mluvčího české odnože iniciativy Fridays for Future totiž dochází čas a oni jakožto nezletilí mají jedinou variantu – stávku. Bojují tak nejen za svou budoucnost, ale i tu pro další generace.

Celosvětové protesty spustila loni jedna, tehdy patnáctiletá Švédka. Ta místo chození do školy pravidelně chodila před švédský parlament, kde upozorňovala na nedodržování Pařížské klimatické dohody. Za toto „záškoláctví“ byla letos navržena na Nobelovu cenu za mír. Greta Thubergovou se rozhodli následovat mladí po celém světě.

I tuzemští studenti se rozhodli pro protest ve všední den. Ten jediný má prý smysl. „Pokud by to nebylo ve všední den, tak já tu dnes nesedím,“ naráží Doubravský na fakt, že o akci studentů projevila zájem většina médií. „Já se věnuji klimaaktivismu dva roky a strávil jsem hodiny a hodiny času na demonstracích. Mimo školu, ve svém volném čase. A nikdy to nemělo takový dopad.“

Stávka je prý jediná možnost žáků, jak svou budoucnost bránit. Volit ještě často nemohou a než dodělají vysoké školy, může být pozdě. Chtějí proto, aby se politici zaměřili na snižování emisí. Jak však sami protestující uznávají, není to jednoduché.

„My odmítáme dělat něco, co se od nás čeká, to jest chodit do školy. Dáváme tím najevo politikům, že pokud oni nezačnou dělat, co se od nich očekává – a to je řešení vážných problémů, tak nemůžou čekat, že my budeme dělat to, co chtějí oni,“ říká zástupce studentů.

Jelikož se studenti cítí být i kvůli svému věku bezmocní, rozhodli se jednat. „Na konci stávky jsme dali politikům dvoutýdenní ultimátum. Pokud nám do dvou týdnů nedají jistotu a nezačnou podnikat kroky, které povedou k řešení klimatické krize, tak my půjdeme do stávky znovu. A jsme neuvěřitelně odhodlaní a připravení do toho znovu jít,“ nastiňuje další plány Fridays for Future student Akademického gymnázia v Praze.

zdroj: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/studenti-bojuji-proti-globalnimu-oteplovani-politici-maji-ultimatum-jinak-pujdeme-stavkovat-znovu-68463>

Studenti celého světa vyšli demonstrovat za klima. Vše začala mladá Švédka
idnes.cz

V pátek studenti po celé České republice začali s bojem za životní prostředí. Chtějí od politiků vidět konkrétní řešení klimatických problémů. Zapojili se tak do mezinárodního projektu nazvaného Fridays for Future. Celá akce je inspirovaná mladičkou Švédkou Gretou Thunbergovou, která v září odmítala kvůli klimatickým změnám chodit do školy.

Organizátoři počítají s tisíci studenty, kteří se ke stávce připojí. Hlavním centrem má být Malostranské náměstí v Praze, ale napříč republikou se zapojují i další velká města. Událost proběhne i v Brně, Ostravě a dalších menších městech, jako je například Rakovník, Český Krumlov, Pelhřimov nebo Třeboň.

Podle Veroniky Zemanové, která je mluvčí Fridays for Future Česká republika, je cílem dostat téma klimatické změny do veřejného prostoru.

„Přijde nám, že je to téma, které média málo zdůrazňují. Zároveň je pro nás primární, abychom donutili české politiky spolupracovat s vědci a nastolili nějaká řešení a zákony, které by mohly naší zemi posunout mnohem dále a omezily se tím například skleníkové plyny,“ vyjmenovává spoluorganizátorka.

Studenti a studentky středních škol se podle svých slov v lavicích vzdělávají kvůli budoucnosti, která je ale na druhé straně možná vůbec nemusí čekat, a proto se rozhodli jednat. Pod oficiálním prohlášením Fridays for Future ČR jsou už více než čtyři tisíce podpisů a akce v Praze má velkou podporu nejen na sociálních sítích.

Program Fridays for Future v Praze

8:00 - Příchod škol a účastníků na Malostranské náměstí

9:00 – Úvod

9:30 - Průvod městem

cca 11:30 - Návrat na Malostranské náměstí

11:35 - Projevy odborníků

13:00 - Projevy studentů

14:00 - Zakončení³¹

„Od devíti hodin máme v Praze naplánovaný průvod městem. Jeho trasa má dvě varianty – za dobrého počasí i špatného. Během deště bude asi o tři čtvrtě hodiny kratší, na facebookové události je přímo mapa, kudy půjdeme. Každopádně se ale vrátíme zpátky na pražské Malostranské náměstí, kde jsou naplánované další události a stávka vsedě,“ popisuje Zemanová.

Po několikahodinovém průvodu městem se studenti vrátí na výchozí místo a vyslechnou projevy několika odborníků a studentů věnované ochraně životního prostředí.

„Víme, že se někteří politici chtějí v pátek zúčastnit naší stávky. Nechod'te, jděte do své práce a začněte ji dělat pořádně. Vy jste ti u moci a jedině vy máte možnost zachránit naši budoucnost. Věnujte se klimatické politice. My jdeme stávkovat proto, že nemáme jinou možnost. Vy ji máte. Využijte ji,“ dodali ještě studenti k účasti politiků na stávce.

Podle Veroniky Zemanové nejde jen o vnesení tématu do celospolečenské diskuze, studenti chtějí stávkou dosáhnout také některých konkrétních řešení.

„Já si myslím, že kdybych mluvila o České republice, je zásadní omezení zpracovávání uhlí, protože tvoří obrovské množství emisí do našeho ovzduší. Uhlí je téma, které nám přijde klíčové,“ dodává Zemanová.

„Záškoláctví“ se vyplatilo, Greta má dnes statisíce následovníků

Kdo je Greta Thunbergová?

Greta se označuje za „klimatického radikála“. Ekologickými otázkami se zabývá již nejméně tři roky. Chodila na demonstrace, ale tohle je první akce, kterou sama zorganizovala.

Matkou dívky je operní hvězda Malena Emmanová, která je také ekologickou aktivistkou. „Samozřejmě si myslí, že bych měla jít do školy, ale chápou, proč to dělám,“ řekla Greta o rodičích.

Dívka zameškala tři týdny výuky. Není jasné, jaké kázeňské postihy ji případně hrozí. Greta tvrdí, že učebnice má u sebe a samostudiem se snaží udržet krok se spolužáky.

³¹ Graficky odlišuji, stejně jako odstavec o pár řádků níže, protože v původním článku jsou tyto pasáže rovněž graficky odlišené (viz původní zobrazení skrze odkaz na konci tohoto textu).

Podle deníku The Guardian byla tato šestnáctiletá aktivistka nominovaná na Nobelovu cenu míru.

Celý projekt Fridays for Future, který v pátek organizuje demonstrace v několika zemích světa, je inspirován šestnáctiletou Švédkou Gretou Thunbergovou, která během několika pátků loňského září na protest chodila demonstrovat před švédský parlament.

Gretě vadilo, že politici neberou vážně klimatické problémy. „My mladí nemáme volební hlas, ale škola je povinná. Takže tohle je způsob, jak docílit toho, aby náš hlas byl slyšen,“ vysvětlila tehdy svůj protest portálu The Local.

Přestože Greta Thunbergová celé tyto stávky započala, nijak nestojí v hierarchii nad ostatními zeměmi a Fridays for Future nijak nezastřešuje. Čeští organizátoři středoškolské stávky za klima jsou ale díky internetu ve spojení se svými dalšími kolegy, kteří pořádají stávky po celém světě.

Studentské protesty proběhnou ve více než stovce zemí celého světa, na pátek 15. března 2019 je globálně naplánováno 1659 akcí. Ve Francii přes dvě stovky, ve Velké Británii 107, v USA 158 a 48 v Austrálii.

„Bude to velké,“ komentuje jedna z organizátorek britských akcí Holly Gillibrandová. „A nejlepší na tom je, že všechno začala jediná Greta,“ dodala.

Greta Thunberg byla za své počínání za záchranu planety nominována na Nobelovu cenu míru.

„Navrhli jsme ji proto, že když nebudeme s klimatickými změnami dělat nic, stane se to příčinou válek, konfliktů a uprchlických krizí,“ řekl k její nominaci člen norského parlamentu Freddy André Ovstegard. Greta Thunbergová podle něj odstartovala masové hnutí, které se na celosvětovém míru velkou měrou podílí.

Ve svém tweetu mladička Švédka za nominaci poděkovala.

zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/demonstrace-fridays-for-future-zivotni-prostredi-studentska-stavka.A190314_092705_domaci_niv

Neexistuje planeta B. Stovky studentů protestovaly proti ignorování změn klimatu
denik.cz

Stovky studentů po celém Česku se dnes připojily k celosvětové protestní akci, která má za cíl přimět politiky důsledněji chránit klima a snižovat emise. V Praze se středoškoláci vydali na Malostranské náměstí, kde zopakovali své požadavky a poté se vydali na průvod centrem metropole. Projdou kolem úřadu vlády a před polednem se vrátí zpět na náměstí.

Následovat budou projevy studentů a jejich hostů z řad vědců a akademiků. "Stávky studentů" se dnes účastní mladí lidé z víc než stovky zemí světa v rámci iniciativy Friday for future, při níž studenti od loňského září protestují po vzoru šestnáctileté Švédky Greta Thunbergové.

Studenti, kteří zaplnili náměstí, byli vybaveni transparenty s nápisy jako "Dinosauři si taky mysleli, že mají čas" nebo "Save our planet, save our future" (Zachraňte naši planetu, zachraňte naši budoucnost). Na Malé Straně se shromáždění mladých lidí, tvořené zejména gymnazisty, začalo scházet po osmé hodině a před půl desátou se vydalo na pochod. K dnešní akci se vedle pražských studentů přidali také středoškoláci z Ostravy, Olomouce, Liberce a dalších měst, podpořily ji rovněž ekologické organizace Hnutí Duha či Greenpeace a stovka vědců a akademiků.

Akci organizátoři zahájili symbolickou minutou ticha k dnešnímu výročí nacistické okupace z roku 1939. Poté následovalo prohlášení, ve kterém zaznělo varování před nečinností politiků v otázce snižování emisí. Podle studentů je zásadní, aby politici přestali ignorovat prokazatelně existující problém změn klimatu a začali prosazovat aktivní opatření, která jej zmírní.

Petr Doubravský za organizátory uvedl, že nápad vznikl před třemi měsíci, na začátku byli pouze tři a i tak se jim podařilo zaplnit Malostranské náměstí. "Když skupina dětí dokáže tohle, představte si, co by politici dokázali udělat se změnami klimatu, kdyby opravdu chtěli," uvedl. Organizátoři také připomněli Pařížskou dohodu, ve které se na dvě stovky států včetně ČR zavázaly do roku 2050 zásadně omezit emise.

Prolomení limitů těžby, emisní výjimky

Mezi problémy v ČR patří podle studentů například prolomení limitů těžby, emisní výjimky pro uhelné elektrárny nebo neudržitelné nakládání se zemědělskou půdou. Stát podle nich investuje z převážné většiny do fosilního průmyslu místo do čistých zdrojů energie. Odkazují se na zprávu Mezivládního panelu pro změny klimatu při OSN z loňského podzimu, podle které do 12 let hrozí planetě ekologický kolaps.

Celosvětové studentské stávky jsou inspirovány protestní akcí Greta Thunbergové, která se v srpnu loňského roku rozhodla každý den sedět před švédským Parlamentem a vyžadovala po vládě snížení emisí. Po švédských všeobecných volbách pokračovala ve stávkách každý pátek. Švédští levicoví poslanci ji za to nominovali na Nobelovu cenu míru.

Dnešní celosvětová akce je patrně zatím největší, na webu FridaysForFuture.org organizátoři zaregistrovali celkem 2052 protestů ve 123 zemích světa. "Jedno nám to není, že se klima mění", "Neexistuje žádná planeta B", "Stop průmyslovým zónám na zelených loukách" nebo "Klima teď, škola potom", s takovými hesly se dnes studenti libereckých středních škol připojili k protestu na ochranu klimatu Fridays For Future. Před radnicí v centru Liberce se jich sešly dnes ráno desítky. Podobné akce se konají ve více než stovce zemí.

"Rozhodli jsme se připojit ke stávce, protože nám není lhostejná změna klimatu a myslíme si, že by se to mělo nějak řešit. Že by se to mělo dostat do povědomí. Měli bychom se všichni zamyslet nad tím, co můžeme udělat, jak my, jako spotřebitelé, tak politici, kteří mají reálnou moc s tím něco udělat. Nechceme, aby lidi panikařili, chceme, aby přemýšleli nad tím, co dělají a jaký to má dopad. Jestli můžou něco zlepšit, jestli můžou něco udělat pro planetu, kterou máme všichni společnou," řekla ČTK Mariana, studentka Gymnázia Jeronýmova a jedna ze spoluorganizátorek.

Dycky Země

Na hlavní liberecké náměstí dorazili hlavně studenti libereckých gymnázií. "Ve škole jsme to oznámili, hodně učitelů nás podporuje," řekla Mariana, která se zajímá o fast fashion (rychlá móda - rychloobrátkový textil v módních řetězcích) a jeho dopady na životní prostředí. "Snažím se omezit nákupy v řetězcích rychlé módy, nebo třeba konzumaci masa. I když vegetarián nejsem, vím, že musíme snížit konzumaci masa, aby byl vývoj planety udržitelný," dodala studentka.

Nejméně 700 středoškoláků na náměstí Svobody v Brně demonstrovalo za důslednější boj proti klimatické změně. Zapojili se do celosvětové studentské iniciativy Fridays for Future

(Pátky pro budoucnost) a dnes místo školy stávkovali za klima. Je to teprve začátek, páteční stávky se budou opakovat, zaznělo na náměstí.

Studenti přišli s transparenty jako "Dycky Země", "Neexistuje planeta B" "Změňme sebe, ne klima" nebo "Na mrtvé planetě nejsou žádné lavice". Než se vydali na protestní pochod městem, vyslechli projev klimatologa Alexandra Ače.

"To, co je dnes extrém, bude normální, až budete dospělí," řekl studentům Ač. Extrémy pak budou přímo ohrožovat zdraví lidí. Celý ekosystém je v ohrožení, zdůraznil Ač. "Pokud se nic nezmění, bude pokračovat masové vymírání organismů," uvedl klimatolog.

Podle brněnských studentů nejde o žádnou strukturovanou organizaci, spíše o hnutí, které spojuje stejná obava a zájem. "Obava o udržitelnosti života na zemi a zájem dělat, co je v našich možnostech, abychom tomu klimatickému rozvratu předešli. Je to konec konců hlavně naše budoucnost," uvedla jedna z brněnských aktivistek Lucie Smolková.

Stávkou chtějí studenti poukázat na rozpor: dospělí po nich chtějí, aby se zodpovědně vzdělávali a připravovali na budoucnost, dělají však jen málo pro to, aby mladí vůbec nějakou budoucnost měli.

zdroj: https://www.denik.cz/z_domova/neexistuje-planeta-b-stovky-studentu-protestuji-proti-ignorovani-zmen-klimatu-20190315.html

„Stávka za klima, pojd'te s náma!“ Po celém Česku demonstrovali studenti
idnes.cz

„Nemáme planetu B! Komu se nelíbí tomu se zelení! Uhlí patří pod zem!“ a další hesla zněla napříč celou republikou. Tisíce studentů se v pátek připojilo ke středoškolské stávce za klima. Mladí tím chtějí přimět politiky, aby se více zajímali o životní prostředí a ukázali konkrétní kroky, jak chtějí klima na Zemi zlepšit.

Rodiče podepsali omluvenky a místo učení nešly děti na konci týdne do školy. Tak vypadají Pátky pro budoucnost, do kterých se zapojili také čeští teenageři. „Generálním štábem“ stávky bylo Malostranské náměstí v Praze, kde se sešly stovky mladých lidí s transparenty. Hlásaly na nich výzvy jako „Má to cenu“, „Více planet nemáme“ nebo „Až budu velká, chci být na živu“.

Mladí studenti vědí, proč přišli. „Chceme aby tady pro nás za pár let byla také nějaká planeta, která bude mít nějaké příznivé klima. Jsme tady také proto, že to je naše šance něco změnit,“ vysvětluje svoje pohnutky studentka Markéta, která na Malostranské náměstí přijela z Kalup nad Vltavou.

Další její tři spolužáci jednoznačně souhlasí a Markétina kamarádka dodává, „že jde i o to, aby se o problém začali lidé u nás víc zajímat. Ve světě je to daleko větší téma, takže tím chceme téma více ‚zpopularizovat‘.“

Pod transparentem s výzvou „Dinosauři si také mysleli, že mají čas“ přikyvují i další dva spolužáci ze skupiny kralupského gymnázia, kteří na otázku nějakého konkrétního návrhu řešení odpověděli, že „nejde o to něco vyloženě omezit, jako například dopravu, ale podporovat ty věci, které planetě pomůžou. Ano, omezit třeba uhelné elektrárny a těžbu, a místo toho více využívat obnovitelné zdroje energie. Současně zamezit i vypalování lesů, což je už globální problém,“ doplňují se navzájem studenti.

„Máme holé větve“, studenti inovují historická hesla

Studenti dokázali v minulosti odstartovat několik změn a zažehnout ve společnosti první potřebnou jiskru, která vedla k událostem, které slavíme státními svátky.

„My jsme mladí lidé, kteří s tím toho osobně nemohou tolik udělat. Nemáme tu moc, kterou mají vládnoucí politické síly, a proto jim chceme ukázat, aby s tím něco dělali, když mi

nemůžeme,“ apeluje na zákonodárce skupinka tří dívek, které to z Malostranského gymnázia neměly daleko.

Veronika s Míšou chtějí aby se boj za klima projevil v globálním měřítku. „Ale dokud jsme v České republice, můžeme bojovat jen za nás, nebo takhle protestovat. Konkrétně třeba omezit vypouštění oxidu uhličitého do ovzduší.“

Protesty proběhly po celé zeměkouli a statisíce lidí požadují, aby se klimatická změna začala řešit, jak ukazuje tweet kanadského aktivisty Mikea Hudemy z organizace Greenpeace.

Studenti chtějí strhnout další davy lidí

Průvod Prahou se táhl přes centrum, kolem Strakovy akademie, kde je Úřad vlády, podél řeky i náměstími. Že jde o celospolečenský problém, který se dotýká všech, podporují i výkřiky „Pojďte s náma, pojd'te s náma!“. A lidé se přidávají. Ze stohlavého původu se tak stává masa okolo tisíce lidí.

Stávky za klima si všiml i portugalský politik António Guterres, který je v současnosti generálním tajemníkem Organizace spojených národů.

zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/fridays-for-future-stavka-klima-studenti-demonstrace.A190315_094128_domaci_brzy

Olomoučtí středoškoláci vyšli do ulic. Bojují proti klimatickým změnám
denik.cz

Je jí teprve šestnáct let, přesto se už Greta Thunbergová ze Švédska dočkala nominace na Nobelovu cenu míru. Založila totiž hnutí proti klimatickým změnám a inspirovala tak svoje vrstevníky po celém světě. Včetně Olomouce, kde v pátek asi dvě desítky studentů v rámci akce Fridays for Future (Pátky pro naši budoucnost) vyšly do ulic, protože jim není lhostejná planeta, na které žijí.

„Na Facebooku se sice přihlásilo více lidí, ale s účastí jsem spokojený. Bohužel, zrovna to vyšlo na jarní prázdniny. Ale protesty se konají i v dalších městech, například v Praze nebo Brně,“ okomentoval shromáždění organizátor Martin z hejčínského gymnázia.

Místní sympatizanti hnutí Youth Strike for Climate (Boj mladých proti klimatickým změnám) se v rámci celosvětové stávký za klima sešli na olomouckém Horním náměstí, odkud se po úvodních proslovech vydali na pochod městem.

Naše klima, naše starost!

Poslouchejte vědce, půjde nám to lehce!

Uhlí patří pod zem! Větší lesy, menší stresy!

Tato a další hesla cestou hromadně skandovali. Někteří kolemjdoucí kroutili nechápavě hlavou, jiní mladým aktivistům naopak zatleskali. Po návratu na náměstí zazněly projevy organizátorů i účastníků akce.

„Jsme znepokojeni postojem společnosti a politiků ke změnám klimatu. Ve školách se vzděláváme kvůli naší budoucnosti, která nás možná vůbec nečeká. Rozhodli jsme se jednat,“ vysvětlili organizátoři důvod své účasti.

Tradici, ke které se letos připojilo přes padesát zemí světa, založila v září loňského roku právě mladá Thunbergová. Tehdy na protest proti neřešení změn klimatu každý pátek nešla do školy.

„Stávkovat každý týden neplánujeme. Chceme jen přimět politiky jednat. Pokud nás budou dlouhodobě přehlížet, vyjdeme do ulic znovu,“ doplnil Martin.

zdroj: <https://www.denik.cz/regiony/studenti-vysli-do-ulic-bojuji-proti-klimatickym-zmenam-20190315.html>

Dycky klima! Tisícovka studentů v Ostravě dnes stávkovala za ochranu klimatu
denik.cz

Odhadem více než tisícovka středoškoláků z Ostravy dnes dopoledne vyrazila do ulic města s transparenty a připravenými hlasivkami bojovat za ochranu klimatu a přírody.

Se sloganem „Za klima a za budoucnost!“ obešli širší centrum města, na Masarykově a Prokešově náměstí vystoupili řečníci, aby vyjádřili důvod demonstrace. K vidění byly nejrůznější transparenty, některé stávkující dav dokonce zavěsil i na své čtyřnohé miláčky. Planeta v ohrožení, Není čas!, Neberte nám budoucnost. Země > peníze. Nejen toto nad hlavami držela spousta z více než tisícíhlavého středoškolského davu. Objevil se dnes i populární text „Dycky klima“ po vzoru seriálu Most!.

„Požadujeme rapidní snížení emisí, spolupráci s vědci a řádné dodržování Pařížské dohody. Nelze přeci dopustit oteplení planety o 1,5 stupně Celsia. Apelujeme tímto na vědce, aby začali s postupným přechodem na udržitelné zdroje energie,“ uvedla Ema Ostřížková za ostravskou skupinu hnutí FridaysForFuture, které stávku celosvětově organizuje.

Podobné stávky probíhají po celém světě od loňského září, kdy tehdy patnáctiletá švédská studentka Greta Thunberg přestala na protest proti neřešení změn klimatu chodit každý pátek do školy. V pátek se vedle Ostravanů připojili také studenti z dalších českých měst, včetně Prahy či Brna.

„Budeme stávkovat, dokud to nebude mít kýžený efekt. Situace je vážná!“ prohlásila Ostřížková ke stávce, která je z velké části namířena i proti nečinnosti politiků ve věci ochrany klimatu. Došlo i na zvonění klíči a slovech o demokracii.

Zdroj: <https://karvinsky.denik.cz/z-regionu/dycky-klima-tisicovka-studentu-v-ostrave-stavkovala-za-ochranu-klimatu-20190315.html>

Čeští středoškoláci se připojili ke světové stávce za ochranu klimatu

seznamzpravy.cz

Stovky pražských studentů se připojily k celosvětové protestní akci, která má za cíl přimět politiky důsledněji chránit klima a snižovat emise. Namísto školy se středoškoláci v Praze vydali do ulic protestovat.

Na Malostranském náměstí studenti zopakovali své požadavky a poté se vydali na průvod centrem metropole. Projdou kolem Úřadu vlády a před polednem se vrátí zpět na náměstí. Následovat budou projevy studentů a jejich hostů z řad vědců a akademiků. „Stávky studentů“ se účastní mladí lidé z více než stovky zemí světa v rámci iniciativy Fridays for Future, při níž studenti od loňského září protestují po vzoru šestnáctileté Švédky Greta Thunbergové.

Studenti, kteří zaplnili náměstí, byli vybaveni transparenty s nápisy jako „Dinosauři si taky mysleli, že mají čas“ nebo „Save our planet, save our future“ (Zachraňte naši planetu, zachraňte naši budoucnost). Na Malé Straně se shromáždění mladých lidí, tvořené zejména gymnazisty, začalo scházet po osmé hodině a před půl desátou se vydalo na pochod. K dnešní akci se vedle pražských studentů přidali také středoškoláci z Ostravy, Olomouce, Liberce a dalších měst, podpořily ji rovněž ekologické organizace Hnutí Duha či Greenpeace a stovka vědců a akademiků.

Průvod dlouhý stovky metrů se z náměstí vydal kolem stanice Malostranská k úřadu vlády, poté po Čechově mostu do Revoluční ulice, dále přes náměstí Republiky na Národní třídu, Újezd a zpět na Malou Stranu. Cestou účastníci, které kromě středoškoláků tvořili i dospělí a mladší děti, skandovali hesla. Pochod doprovázeli policisté, obešel se bez incidentů.

Akci organizátoři zahájili symbolickou minutou ticha k dnešnímu výročí nacistické okupace z roku 1939. Poté následovalo prohlášení, ve kterém zaznělo varování před nečinností politiků v otázce snižování emisí. Podle studentů je zásadní, aby politici přestali ignorovat prokazatelně existující problém změn klimatu a začali prosazovat aktivní opatření, která jej zmírní.

Petr Doubravský za organizátory uvedl, že nápad vznikl před třemi měsíci, na začátku byli pouze tři a i tak se jim podařilo zaplnit Malostranské náměstí. „Když skupina dětí dokáže tohle, představte si, co by politici dokázali udělat se změnami klimatu, kdyby opravdu

chtěli,“ uvedl. Organizátoři také připomněli Pařížskou dohodu, ve které se na dvě stovky států včetně ČR zavázaly do roku 2050 zásadně omezit emise.

Mezi problémy v ČR patří podle studentů například prolomení limitů těžby, emisní výjimky pro uhelné elektrárny nebo neudržitelné nakládání se zemědělskou půdou. Stát podle nich investuje z převážné většiny do fosilního průmyslu místo do čistých zdrojů energie. Odkazují se na zprávu Mezivládního panelu pro změnu klimatu při OSN z loňského podzimu, podle které do 12 let hrozí planetě ekologický kolaps.

Celosvětové studentské stávky jsou inspirovány protestní akcí Greta Thunbergové, která se v srpnu loňského roku rozhodla každý den sedět před švédským parlamentem a vyžadovala po vládě snížení emisí. Po švédských všeobecných volbách pokračovala ve stávkách každý pátek. Švédští levicovní poslanci ji za to nominovali na Nobelovu cenu míru.

Dnešní celosvětová akce je patrně zatím největší, na webu FridaysForFuture.org organizátoři zaregistrovali celkem 2 052 protestů ve 123 zemích světa.

zdroj: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cesti-stredoskolaci-se-prijedli-ke-svetove-stavce-za-ochranu-klimatu-68363>